

НЕОЛІТИЧНЕ ПОСЕЛЕННЯ В с. ТАДАНИ НА ЗАХІДНОМУ БУЗІ

МИКОЛА ПЕЛЕЩИШИН

В давній історії Європи особливе місце займає епоха неоліту, коли закладались передумови європейської цивілізації. В Західному Побужжі і суміжних районах Центральної та Східної Європи вона почалась з розселення племен культури лінійно-стрічкової кераміки, яка сформувалась в Середньому Подунав'ї. З часу відкриття цієї культури на початку ХХ ст. появилась значна кількість праць по історії та культурі племен КЛСК¹. Це пояснюється як тривалістю її існування (майже все V тис. до н.е., великою територією, на якій вона поширилась — від Дунаю на півдні до Рейну на заході та Горині і Дністра на сході), важливою роллю в поширенні ранніх форм землеробства та розведення домашніх тварин, нових більш досконалих знарядь, глиняного посуду, які глибоко змінили спосіб життя людей на значній території Європи. Та обставина, що пам'ятки племен КЛСК знаходяться на території ряду сучасних держав, обумовила неоднакові темпи і масштаби їх досліджень, різні оцінки їх етнокультурної історії.

В Західному Побужжі пам'ятки згаданих племен до 70 рр. були майже невідомі, хоча природні умови в добу неоліту тут були в цілому сприятливі для нових форм господарської діяльності людей.

В 1977-1979 рр. автором було відкрите і майже повністю досліджене поселення в с. Тадані Кам'янсько-Бузького р-ну Львівської обл. Воно розташоване на вузькому довгому мисі лівого берега Західний Буг при впадінні в нього зараз мілководної невеликої річки Горпинка (ур. Замчисько). Довжина мису становить близько 200 м, ширина — 60-70 м, найбільша висота над рівнем долини ріки досягає 10 м (рис. 1). В період існування неолітичного поселення довжина мису була значно більшою. В ХХ ст. його північна та південна частини були знищені кар'єром невеликого цегельного заводу, ще в XV-XVI ст. тут було споруджено феодальний замок, внаслідок чого мис втратив свій первісний вигляд. Проте й зараз він виділяється своїм виглядом. Це дає підстави думати, що перші групи переселенців непогано орієнтувалися в місцевості вздовж течії ріки і вибирали для своїх поселень оптимальний з-їх точки зору варіант. Своїм вигідним розташуванням мис притягував групи людей і в наступні історичні епохи.

Неолітичне поселення виникло, коли шар лесу і чорнозему на мисі становив не більше 0,2 м. Зараз залишки цього поселення залягають на глибині 0,8-1 м від сучасної поверхні. Ця обставина проливає світло на характер неолітичного мотичного землеробства в Західному Побужжі, зв'язаного з обробітком незначного дернового шару чорнозему, який, ймовірно, швидко виснажувався. Це, в свою чергу, викликало необхідність переміщення родових общин в пошуках нових земель, часті зміни місць поселень. На дослідженій площі (близько 2120 м²) відкрито 16 різних ям, які знаходилися на віддалі 6-8 м одна від одної, за винятком кількох випадків, де кілька ям складала одну цілість. Характер заповнення ям культурними залишками дає підстави розглядати їх як складові частини житлово-господарських комплексів, які належали окремим сім'ям. Виходячи з цього можна припустити, що за весь час існування поселення тут було споруджено близько 15 жител. Можливо, що їх було дещо більше, але вони зруйновані земляними роботами.

Від житла 1 збереглася овальна неглибока яма з рівним дном. Розміри її становили 2 x 1,7 м, стінки вкопані в материк на 0,3 м. В ямі знаходилися рештки невеликого глиняного череня у вигляді плоских кусків глиняної обмазки товщиною 2-3 см, також фрагменти двох кухонних і чотирьох-п'яти столових чаш, крем'яні пластина, вістря і трапецієвидний вкладиш (рис. 2).

Житло 2 представлено видовжено-овальною ямою (3 x 1,6 м) вкопаною в материк на 0,5 м. За час функціонування житла в яму було скинуто близько 40 пошкоджених чаш кухонного та столового призначення (рис. 3, 4). Серед них виділяється частина чаші із зооморфним виступом у вигляді схематичного зображення голови, ймовірно, бика (рис. 3: 3). В ямі знаходилися також близько десяти крем'яних пластин довжиною до 6 см, невеликий конічний нуклеус, кілька скребків, два ножі на пластинках, кулястий тягарець, кістяні дві проколки та долотце (рис. 5).

На місці житла 3 розташована дуговидна яма (2,7 x 1,4 м) з нерівним материковим дном, глибина її досягала 0,6 м. В ямі були уламки кількох кухонних і столових чаш та невеликий набір

крем'яних інструментів: 5 пластин-заготовок, вістря на відщепі, скребок на пластині, уламок ножа і маленький трапецієвидний вкладиш (рис. 6).

Яма в житлі 4 була неправильної форми, її розміри становили 4,6 x 1,2-1,6 м, дно вкопане в материк від 0,2 до 0,5 м. В заповнення ями потрапили близько десяти різних пошкоджених посудин, з яких п'ять були мініатюрні. Краще збереглася невелика кухонна чаша з наліпними кільцевидними виступами (рис. 7).

До житла 5 входили дві поруч розташовані ями. Яма 5 була овальна (1,9 x 1,3 м) із звуженими донизу стінками, вкопаними в материк на 0,6 м. Яма 6 була округлою (діам. 0,9 м). В обох ямах знайдено фрагменти 5-6 столових і 6 кухонних чаш. Декілька кухонних чаш прикрашені масивними видовженими виступами з видавленими в них ямками (рис. 8). З крем'яних виробів в заповнення ями потрапили нуклеус довжиною 7 см, вісім пластин-заготовок, п'ять кінцевих скребочків на коротких пластинах, вістря. З інших речей слід згадати частину ікла кабана, яке служило, можливо, прикрасою, три глиняні конічні ніжки висотою 3,5 см від посудини чи фігурки (рис. 9).

Залишки житла 6 у вигляді частково збереженої ями зафіксовано в стінці кар'єру в південній частині мису. Тут були куски від глиняного черіня вогнища, кілька крем'яних пластинок і два маленькі вкладиші, уламки дев'яти столових посудин, в тому числі одна чаша із зооморфним виступом на краю (рис. 10).

В межах житла 7 знаходилась овальна яма, її розміри становили 3,3 x 1,8 м, глибина 0,7 м в матеріку. Культурні залишки склалися з кусків глиняного черіня, кількох пошкоджених столових і кухонних посудин, п'яти крем'яних пластинок і двох мікротрапецієвидних, шести скребків, кам'яних двох тесел і округлої булави з отвором (рис. 11).

Від житла 8 збереглась велика яма, що складалась з трьох частин. Довжина її — 5,4 м, ширина — 1,7-1,9 м. Вхід в яму знаходився з північної сторони, де стінка була пологою, а глибина становила 0,4 м в матеріку. В глибшій південній частині знаходилися окремі куски плоскої глиняної обмазки, а також численні фрагменти близько 15 переважно столових чаш (рис. 12).

В склад житла 9 входила овальна яма (3,3 x 1,9 м) з нерівним вкопаним в материк на глибину 0,5 м дном, на якому невеликим скупченням залягав розвал глиняного черіня у вигляді плитчастих кусків обмазки. В ямі були уламки 15 столових чаш і одного горщика і така ж кількість кухонних чаш (рис. 13), 5 крем'яних скребочків, 10 невеликих пластинок і відщепів, кам'яні долотця (2 екз.) і 4 кістяні проколки (рис. 14).

Житло 10 представлене великим овальним заглибленням (4,6 x 2 м), вкопаним в материк на 0,3 м. В ямі знаходилися фрагменти близько 14 кухонних та кількох столових чаш, кілька крем'яних пластинок та розщеплених кісток оленя (рис. 15).

В житло 11 входило заглиблення (3,8 x 1 м), в якому були уламки близько 10 столових та 7 кухонних чаш (рис. 16, 17).

Житло 12 було найбільшим. Від нього збереглася яма приблизно овальної форми розмірами 8 x 5 м. Дно споруди нерівне, найбільша глибина досягала 0,8 м; при північно-західній стінці знаходився розвал глиняного черіня у вигляді плоских кусків випаленої глини. В ямі були численні фрагменти близько двох десятків кухонних (рис. 19) та столових чаш (рис. 16) та інших окремих посудин. Крем'яні вироби представлені скребком та трьома пластинами (рис. 19: 1-4).

В житлі 13 яма мала неправильно-овальну форму (4 x 1,8 м) з нерівним дном, глибина її в матеріку становила 1 м. В ямі були уламки близько десяти різних чаш, кілька невеликих пластинок, в т.ч. один трапецієвидний вкладиш, окремі кістки домашньої великої рогатої худоби та свині (рис. 20: 5, 6, 7).

Яма в житлі 14 мала дуговидну форму (2,2 x 1 м). В її заповненні знайдено окремі фрагменти від кількох посудин.

Яма в житлі 15 мала аналогічну до попередньої форму та розміри. В ямі були уламки трьох столових та п'яти кухонних чаш, кілька крем'яних пластинок, частина кам'яного тесла (рис. 20).

З поданого вище короткого опису видно, що ями були невеликі, видовжено-овальні із звуженими донизу стінками. Вхід в них знаходився переважно з вузької — торцевої — сторони, а дно поступово поглиблювалося в протилежному напрямку. За винятком кількох, ями не могли бути самостійними житлами, але, без сумніву, були конструктивно з ними зв'язані. Залишається неясним, де вони знаходилися: в межах житла чи безпосередньо біля них. Ями є наслідком виробничо-побутової діяльності, тобто утворилися внаслідок вибирання глини для вимостки черіней,

виготовлення посуду та інших виробів. Але використовувалися для різних господарських потреб, в першу чергу як смітникові місця, куди скидався пошкоджений посуд та знаряддя. Це робилось досить старанно, оскільки на площі поселення, поза межами жител майже немає культурних залишків.

Як житла могли використовуватися лише кілька більших ям, зокрема 8, 9, 10 і 12, в яких простежувалися залишки черіней вогнищ. З сказаного випливає, що житла були наземні, досить легкі, їх опорні конструкції не вимагали глибоких ям для стовпів. Про це свідчить відсутність крем'яних, кам'яних та інших ефективних деревобробних знарядь. Можливо, що житла як і ями були видовжено-овальні. На їх долівці знаходилися невеликі вогнища, черінь яких був вимощений шаром глини товщиною близько 5 см.

Розташування ям дає підстави вважати, що житла утворювали своєрідні вулички. В північній частині мису вони тягнулися під певним кутом до поздовжньої осі, в південній — поперек.

Аналогії до вищеописаних ям відомі з поселень КЛСК на Західному Поділлі (Торське)², у верхів'ях Дністра (Котоване)³, а також в Південній Польщі, зокрема в Юрковічах⁴. Слід однак враховувати, що ні одне із згаданих вище поселень не було досліджене так широко як Тадані і тому ці співставлення відображають лише загальні спільні риси житлового будівництва, а не їх особливості в різних районах. Характерною рисою жител в Таданях, без сумніву, є простота їх конструкції і як наслідок недовготривале функціонування. Залишки складніших споруд виявлені на поселеннях в Гончарах на південній околиці Львова⁵, Незвиськах на Дністрі⁶ та в інших місцях, дають підстави вважати, що житлове будівництво змінювалося в залежності від певних районів, тривалості існування поселень та інших факторів.

На таданівському поселенні виявлено покищо найбільший на території України комплекс предметів побуту, які розкривають матеріальну культуру, господарство та соціальне життя населення КЛСК в Західному Побужжі. Слід підкреслити, що весь речовий матеріал розчленований по житлово-господарських спорудах, що дозволяє співставити виробничі процеси та повсякденне життя різних сімейних груп.

Комплекс знарядь праці складався в основному з крем'яних знарядь і лише незначна частина їх виготовлялась з каменю та кісток тварин. Сировиною служив місцевий напівпрозорий кремій, який виступає місцями на поверхні. Більшість знарядь виготовлялися в окремих сім'ях, про що свідчать відщепки, пластини-заготовки. В різних місцях знайдено три конічні нуклеуси довжиною до 7,5 см, що відповідає довжині пластин. Основну кількість знахідок складали тригранні, рідше трапецієвидні пластинки (45 екз.). Довжина їх становить 3-7,5 см. Значна частина їх використовувалась як ножі без додаткової ретушевої обробки, про що свідчать вищерблини, заполіровка. Ряд пластин вставлялись в дерев'яну чи кістяну рукоятку під певним кутом. Ретуш наносилась переважно по одному краю, вона низька, дрібна, за винятком кількох випадків, де застосована коса ретуш, характерна для пізнішої енеолітичної епохи.

Другу групу знарядь складали скребки, виготовлені переважно на пластинках, інколи відщепках (близько 30 екз.). Це в основному кінцеві скребки з дуговидним, лише в окремих випадках прямим краєм (рис. 5: 9, 10, 13; 6: 5). Деякі скребки, особливо з скісним кінцем, закріплялись під певним кутом в рукоятках (рис. 11: 9).

На поселенні використовувалися і серпи з мікролітичними трапецієвидними вкладишами. Довжина їх не перевищувала 1,4 см (рис. 2: 6; 6: 9; 10: 8, 9). В ужитку були невеликі вістря та округло-гранчасті тягарці (рис. 5: 16). Таким чином, крем'яний інвентар носив типово мікролітичний характер. Звертає на себе увагу і відсутність наконечників чітко виражених форм. На інших поселеннях, зокрема в Луцьку-Гнідаві знайдено масивніші вироби, але немає впевненості, що вони відносяться саме до КЛСК, оскільки поселення було в значній мірі зруйноване.

Знахідки кам'яних виробів нечисленні, асортимент їх вузький. Очевидно, у жителів поселення їх було мало, вони доставлялись шляхом міжобщинного обміну, оскільки виготовлені з карпатських порід каменю. Це традиційні для південних культур тесловидні знаряддя з асиметрично пришліфованим лезом. Вони виготовлялись з амфіболіту та різновидностей гнейсу. Одні з них були у вигляді округлих стержнів, інші — широкі, плоскі і нагадують сокирки (рис. 11: 10, 11; 14: 17, 18). Подібні вироби відомі з багатьох поселень КЛСК, але вони, як, правило, більших розмірів, напр. на поселенні в Звенячині на Дністрі⁷. Звертає на себе увагу масивний дисковидний предмет з асиметрично пришліфованим краєм і конічним отвором в центрі. Він виготовлений з андезиту і має напрочуд старанно зашлифовану поверхню. Діаметр його становить 9-10 см, найбільша товщина — 3,5 см, діаметр отвору — 2 і 2,2 см (рис. 11: 14). Подібні вироби

належать до рідкісних знахідок. Так, наприклад, близький за формою виріб випадково знайдений в околицях містечка Рудки на заході Львівщини⁸. Він виготовлений із зеленкуватого каменю, має симетрично зашліфований край і поверхню. Найбільш ранній диск знаходився в пізньопалеолітичному похованні в Брно в Чехії⁹. Кам'яний диск відомий з неолітичних поселень КЛСК в Чехії і Словаччині¹⁰, а також в Байоні в Угорщині¹¹. Проте призначення їх залишається неясним, хоча висловлено припущення, що вони служили еквівалентом при обміні¹².

В кількох житлах знайдено невеликі плитки з червоного пісковика; розміри однієї з них становили 9 x 7 x 2 см. Кістяний інвентар представлений проколками (7 екз.) та невеликими долотами.

Найбільшу кількість знахідок склали невеликі глиняні посудини (близько 200). За винятком кількох вони представлені уламками. Як і на інших поселеннях посуд виготовлений надзвичайно старанно, виділяється своєрідністю і стабільністю форм та орнаментом. Він виготовлявся в двох варіантах, який умовно називають столовим та кухонним посудом. В кількісному відношенні обидві групи приблизно однакові. Основною формою була невелика кулястої форми посудина, яка в залежності від величини могла використовуватися як горщик чи невелика чаша.

Столовий посуд виготовлявся з сірої глини з незначною домішкою піску. Стінки посудин тонкі, гладенькі, затерті піском. Висота посудин рідко перевищує 15 см. Переважна кількість посуду прикрашена на верхній частині, інколи на всій зовнішній поверхні геометричним заглибленим орнаментом, що складається з однієї, рідше кількох горизонтальних кругових ліній, з якими стикуються знизу відрізки дуговидних. Зустрічаються окремі посудини, орнаментовані зигзаговидними смугами чи вертикальними прямими лініями. На ряді посудин відрізки смуг утворюють сюжет, не зв'язаний безпосередньо із горизонтальними смугами.

Важливим елементом орнаменту є невеличкі заглиблення у вигляді відтисків зернин, можливо, пшениці, які наносились найчастіше в місцях стиків ліній та їх кінцях (т.зв. нотний орнамент). Описаний орнамент, ймовірно, є спрощеним символом певних землеробсько-космогонічних уявлень. Зрідка він доповнювався зооморфними виступами у вигляді голови тварини. Подібний орнамент характерний для кераміки практично всіх поселень КЛСК на Україні, за винятком Рівне. Певні дуже незначні відмінності в деталях є цілком допустимими на фоні одноманітності орнаменту.

В складі столової кераміки були окремі невеликі горщики з слабо розширеним бочком і плавно відігнутими вінцями (рис. 10: 10). Зрідка виготовлялися мисочки (рис. 7: 1-5) та посудини на ніжках (рис. 9: 19-21).

Кухонний посуд виготовлявся з домішкою значно більшої кількості піску, органічних частинок, зокрема січеної соломи, трави, полови. Стінки посудин товстіші в порівнянні з попередніми, поверхня старанно заглажена пучком трави переважно в горизонтальному напрямі, рідше навскоси. За формою це ті ж півсферичні посудини, інколи досить великі. Орнаментация в технічному плані досить проста і зводиться до одного, рідше двох горизонтальних рядків округлих, овальних та дуговидних заглиблень, виконаних нігтем чи паличкою. Поруч з тим на багатьох посудинах зустрічаються наліпи кільцевидної, видовжено-овальної форми з двома-трьома ямками.

В складі кухонного посуду є кілька масивних горщиків з високими розхиленими вінцями, під якими знаходиться валик із заглибленнями (рис. 17: 4; 19: 20), а також миски з розхиленими стінками (рис. 19: 6).

На таданівському поселенні стверджено, що нерідко стиралась межа між столовою та кухонною керамікою, особливо в способах орнаментации, тобто кухонна кераміка прикрашувалась заглибленими лініями. Трапляються і протилежні випадки.

Залишається відкритим питання чи виготовлялись на поселенні такі глиняні вироби як пряслиця, тягарці, оскільки ні одне з них не було знайдене.

Аналіз матеріалів дає підстави вважати, що матеріальна культура жителів поселення практично не зазнала змін за весь час його існування. На наш погляд, це обумовлено кількома обставинами: глибокою привязаністю до традицій, певною ізольованістю родових общин та короткотривалістю існування самого поселення.

Основою існування жителів було комплексне господарство, яке включало примітивне мотичне землеробство, розведення домашньої худоби, полювання, рибальство та збиральництво. На стінках кількох посудин збереглися відбитки зернин пшениці і, можливо, ячменю. Привертає увагу відсутність кам'яних зернотерок. Знайдено невелику кількість кісток дрібної та великої

рогатої худоби, а також дикого кабана. З домашніх занять значну роль відігравали виготовлення знарядь праці та глиняного посуду. Розташування жител та побутового інвентаря дає підставу говорити про побутову та господарську відособленість окремих сімей.

В духовному житті жителів поселення переважали землеробські вірування та обряди, які сягали своїми коріннями Південно-Східної Європи. Про культ тварин свідчать зооморфні ручки на столових посудинах.

Поселення в Таданях є крайньою південно-східною пам'яткою КЛСК на Західному Бузі. Зараз важко однозначно говорити яким шляхом відбувалося даліше розселення родових общин: до витоків Західного Бугу чи безпосередньо на південь в басейн Дністра. За останні роки південніше Львова виявлено кілька поселень (Гончарі, Підберізці, Чижиків та інш.). Тому можна висловити припущення, що основним був другий шлях.

Відкриття на Волині, на території м.Рівне залишків досить раннього поселення КЛСК, яке датується серединою V тис. до н.е.¹³, дає підстави вважати, що освоєння території Західної Волині почалося раніше ніж Подністров'я. Таданівське поселення, судячи з даних порівняльно-типологічного співставлення, а також деяких радіовуглецевих дат з поселень на території Польщі¹⁴, могло існувати в межах другої половини V тис. до н.е.

¹ Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Каменный век. - М.: Наука, 1973. - С. 205-273.

² Пассек Т.С. Памятники культуры линейно-ленточной керамики на территории СССР // Археология СССР. САИ. - М.: Наука, 1963. - Вып. Б-1-11. - С. 15.

³ Свешников И.К. Культура линейно-ленточной керамики на территории Верхнего Поднестровья и Западной Волыни // СА. - 1954. - 20. - С. 100-130.

⁴ Podkowińska Z. Osada neolityczna kultury starszej ceramiki wstęgowej (rytej) w Jurkowicach, pow. opatowski // AP. - III. - Z. 1. - 1959. - S. 8-9.

⁵ Пелещишин Н.А. Исследования в Львовской области // АО 1983 года. - 1985. - С. 359.

⁶ Черниш К.К. Результати дослідження нижніх шарів незвиського поселення // МДАПВ. - 1959. - 2. - С. 73-77.

⁷ Захарук Ю.М. Пам'ятки культури лінійно-стрічкової кераміки // Археологія Української РСР. - К.: Наук.думка, 1971. - Т. I. - С. 102. - Рис. 27.

⁸ Зберігається у Львівському історичному музеї.

⁹ Florek S. Bogacz z paleolity // ZOW. - 2. - 1978. - S. 149.

¹⁰ Титов В.С., Эрдели И., Макарова Т.И., Ширинский С.С., Эчеди И. Раскопки советско-венгерской экспедиции в Венгерской Народной Республике. // АО 1975 года. - 1976. - С. 586.

¹¹ Монгайт А.Л. Археология ... - С. 240. - Рис. 18.

¹² Florek S. Bogacz... - S. 150.

¹³ Пясецький В.К., Охріменко Г.В. Дослідження пам'яток культури лінійно-стрічкової кераміки на Волині // Археологія. - 1990. - 4. - С. 69-82.

¹⁴ Пелещишин Н.А. Племена культуры линейно-ленточной керамики // Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (каменный век). - К.: Наук. думка, 1987. - С. 99-108; його ж. Население Западной Волыни и его этнокультурные связи (середина V - середина IV тыс. до н.э.). Автореф. доктор. дисс. - К., 1989. - С. 12.

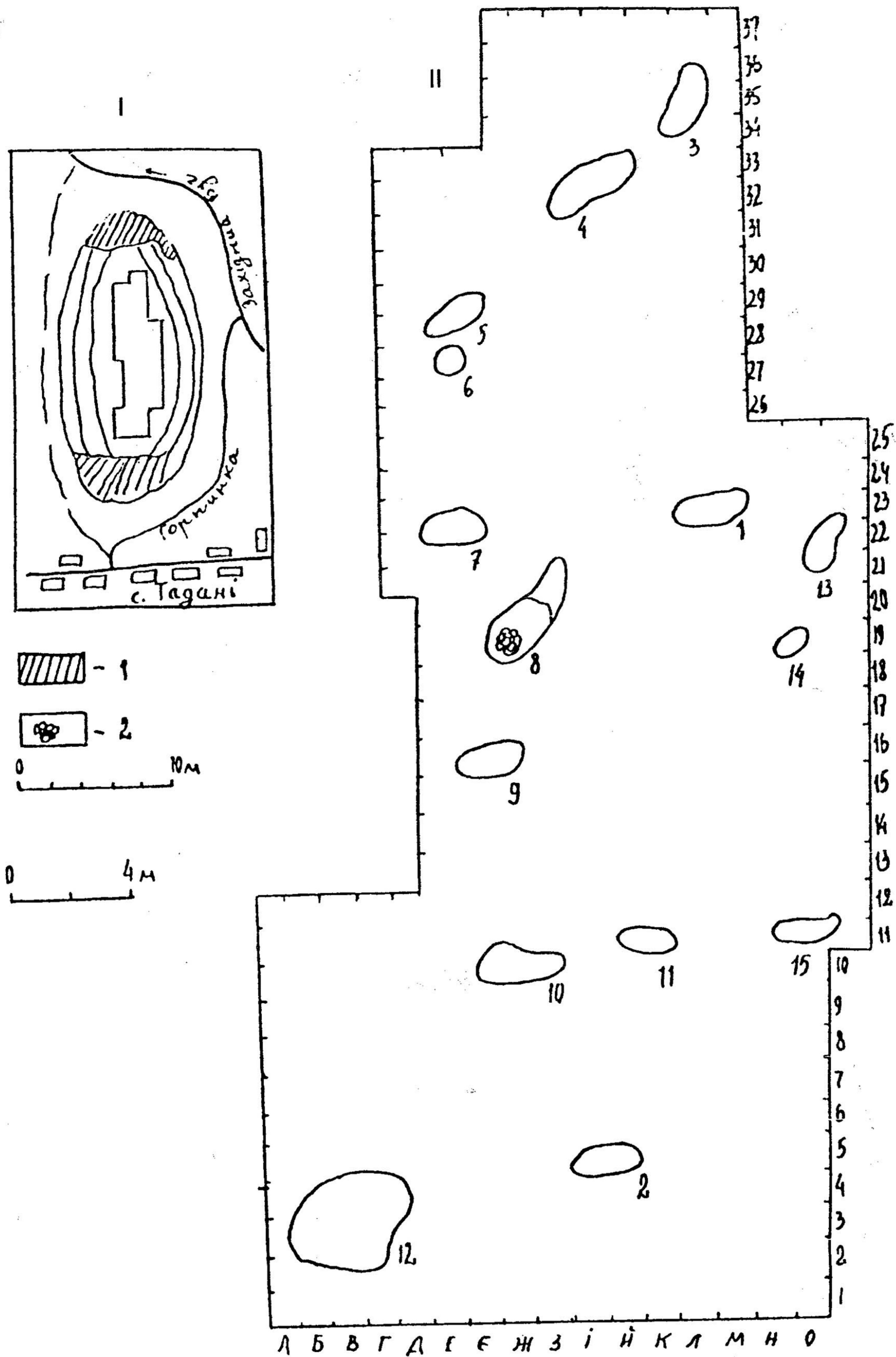

Рис. 1. с. Таданів. I — схематичний план ур. Замчисько; II — загальний план розкопок.
 1 — зруйнована частина урочища, 2 — залишки глиняних печей.

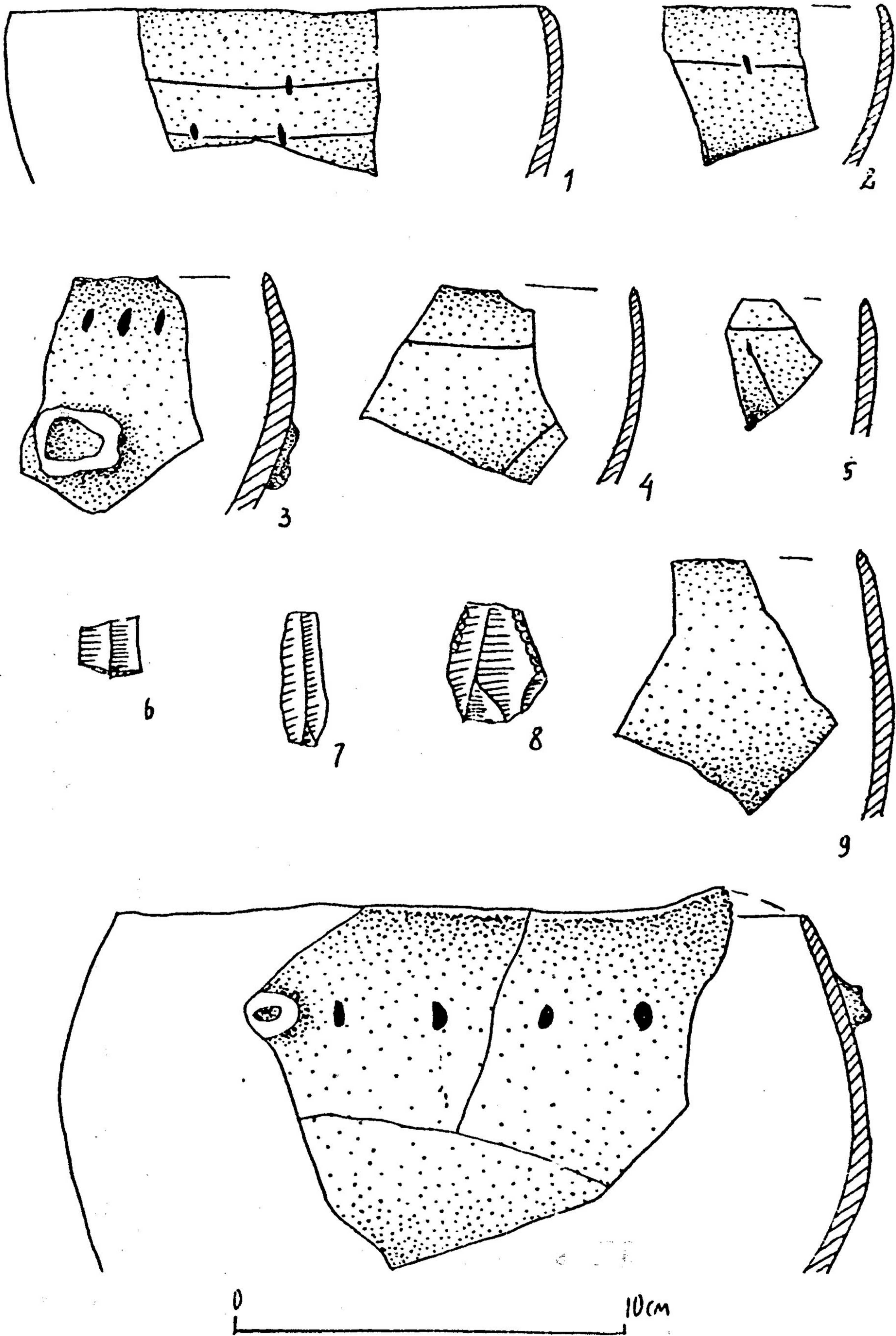

Рис. 2. с. Тадані. Глиняний посуд та крем'яні вироби з ями 1.

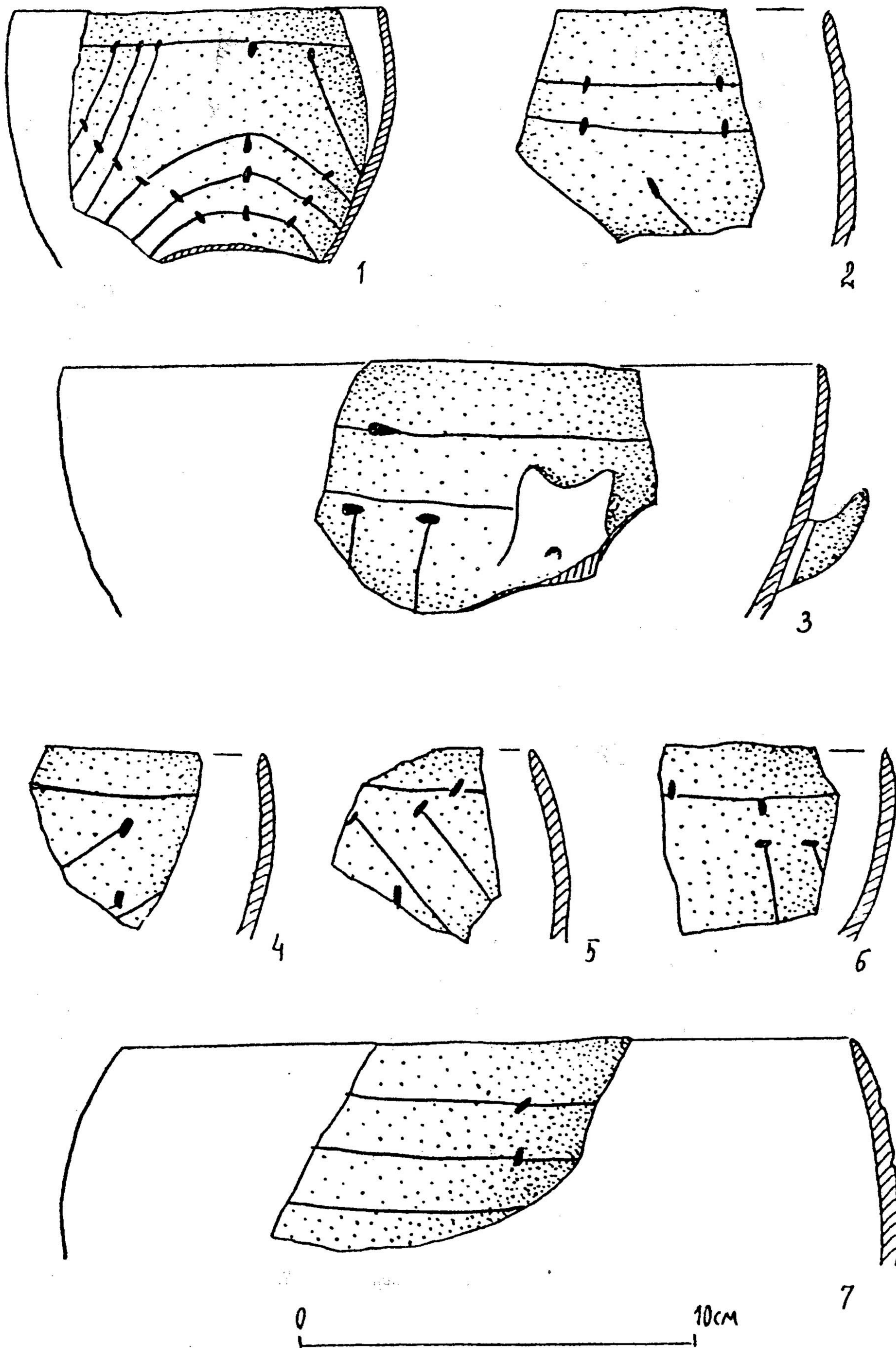

Рис. 3. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 2.

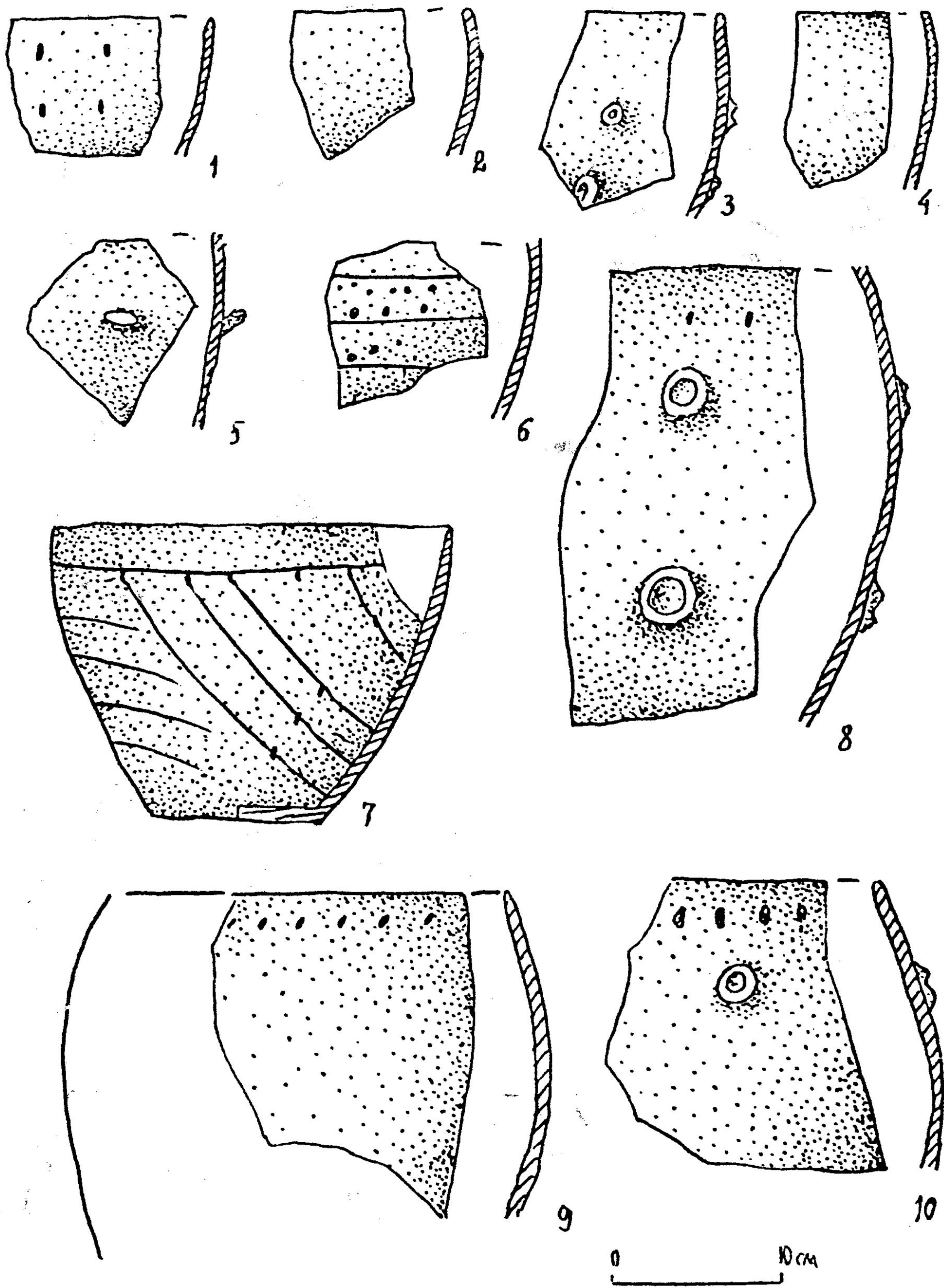

Рис. 4. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 2.

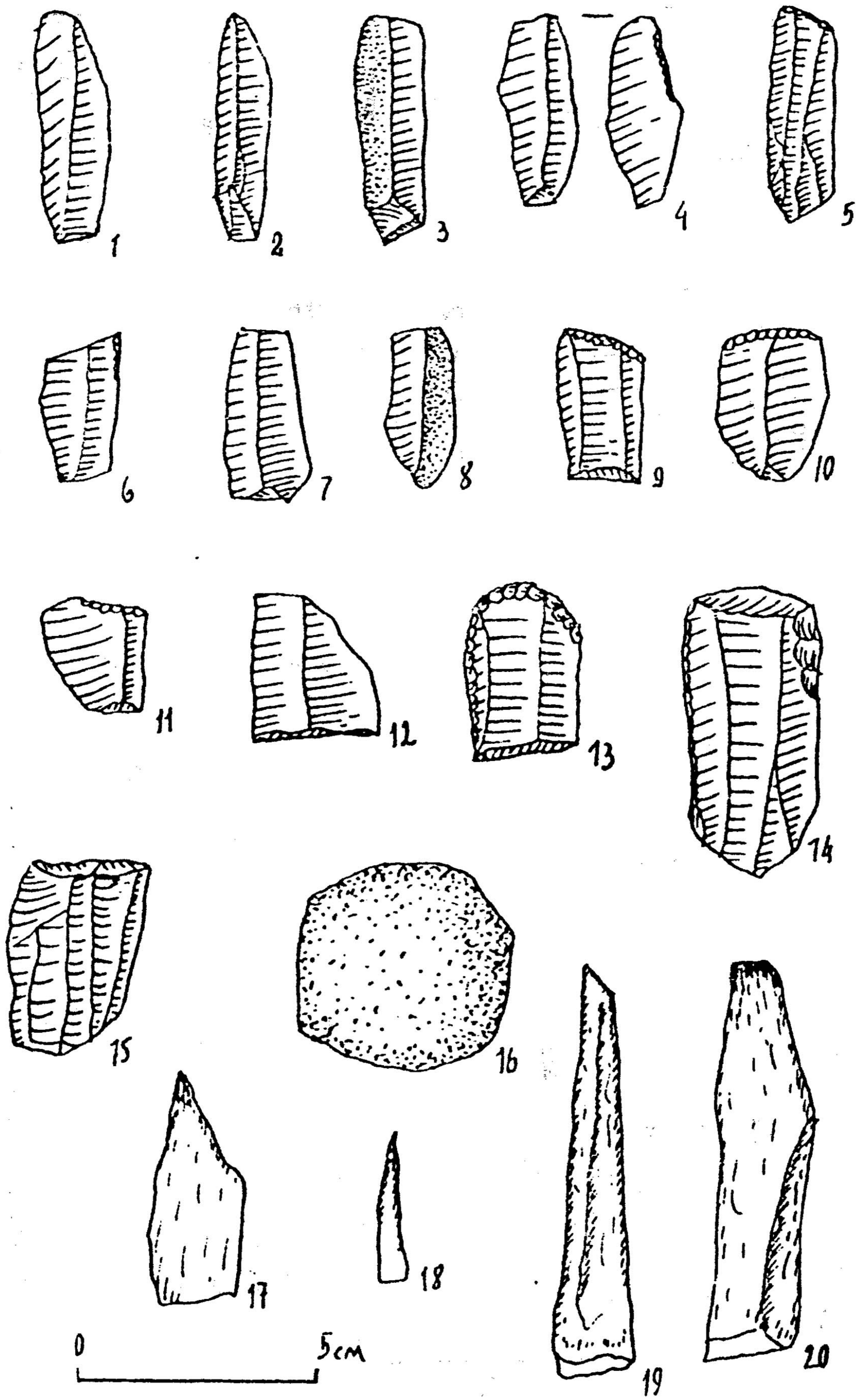

Рис. 5. с. Тадані. Крем'яні та кістяні вироби з ями 2.

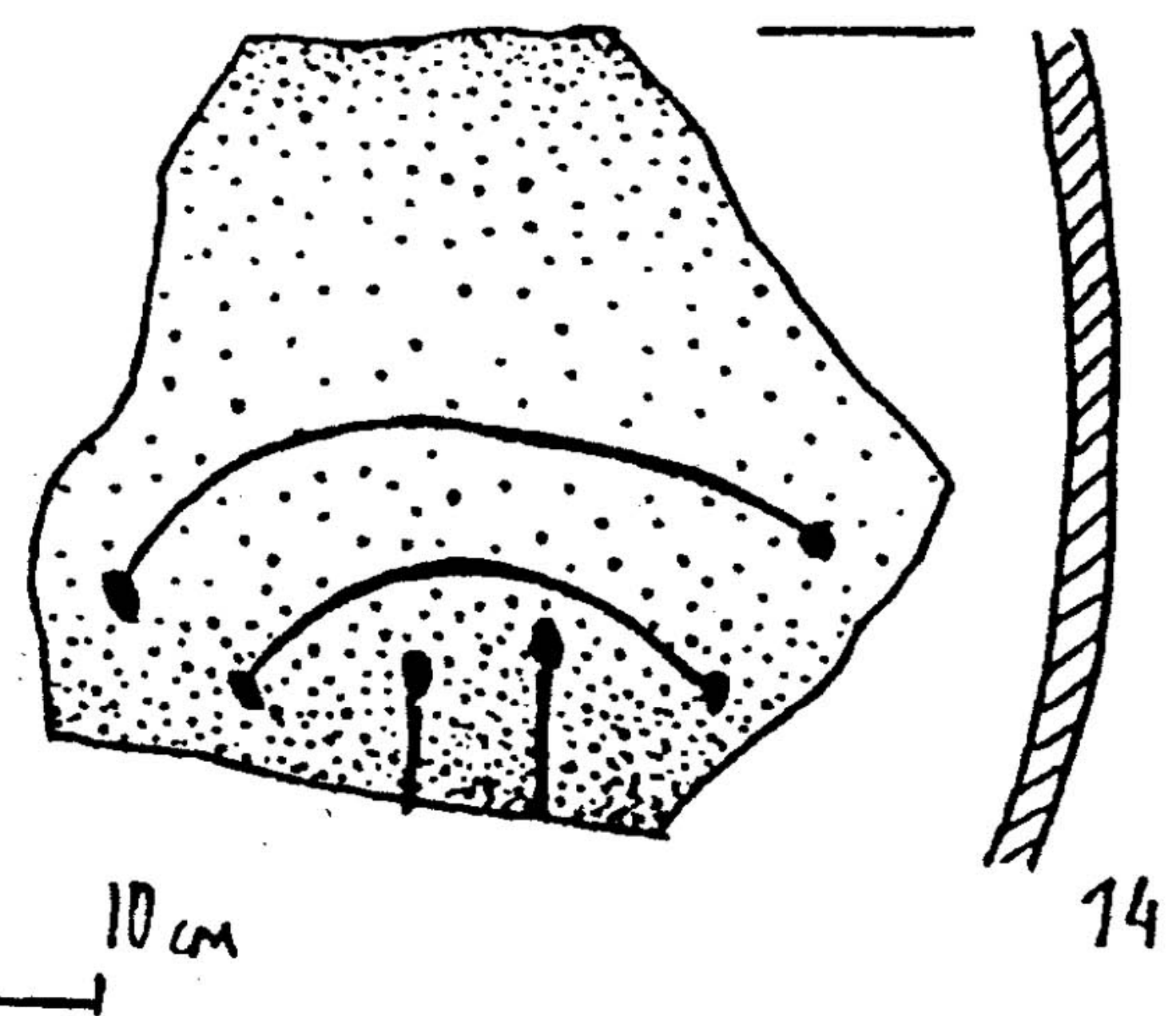
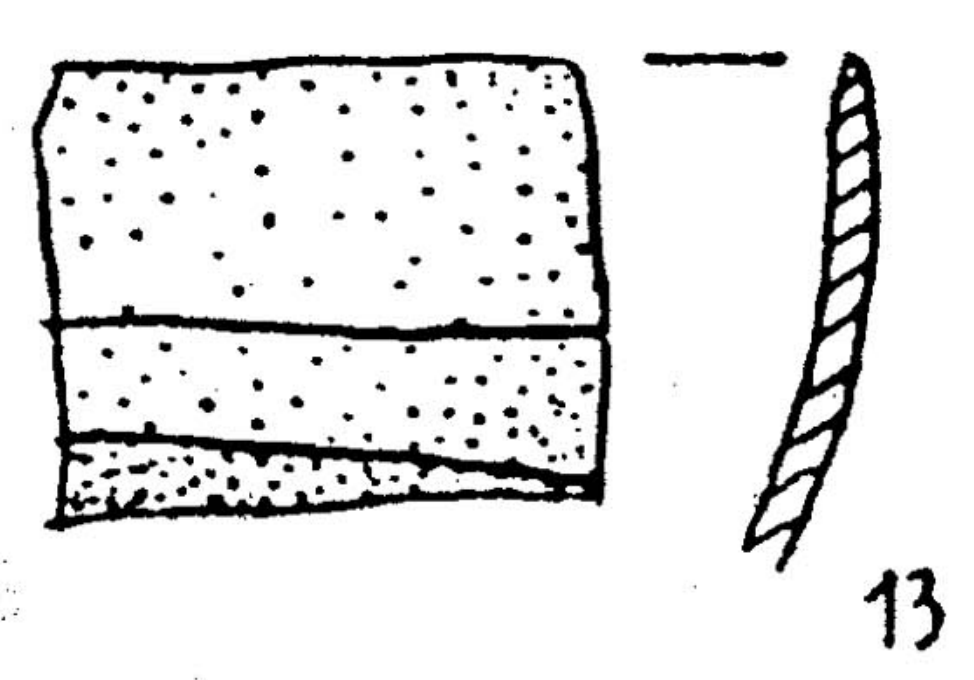
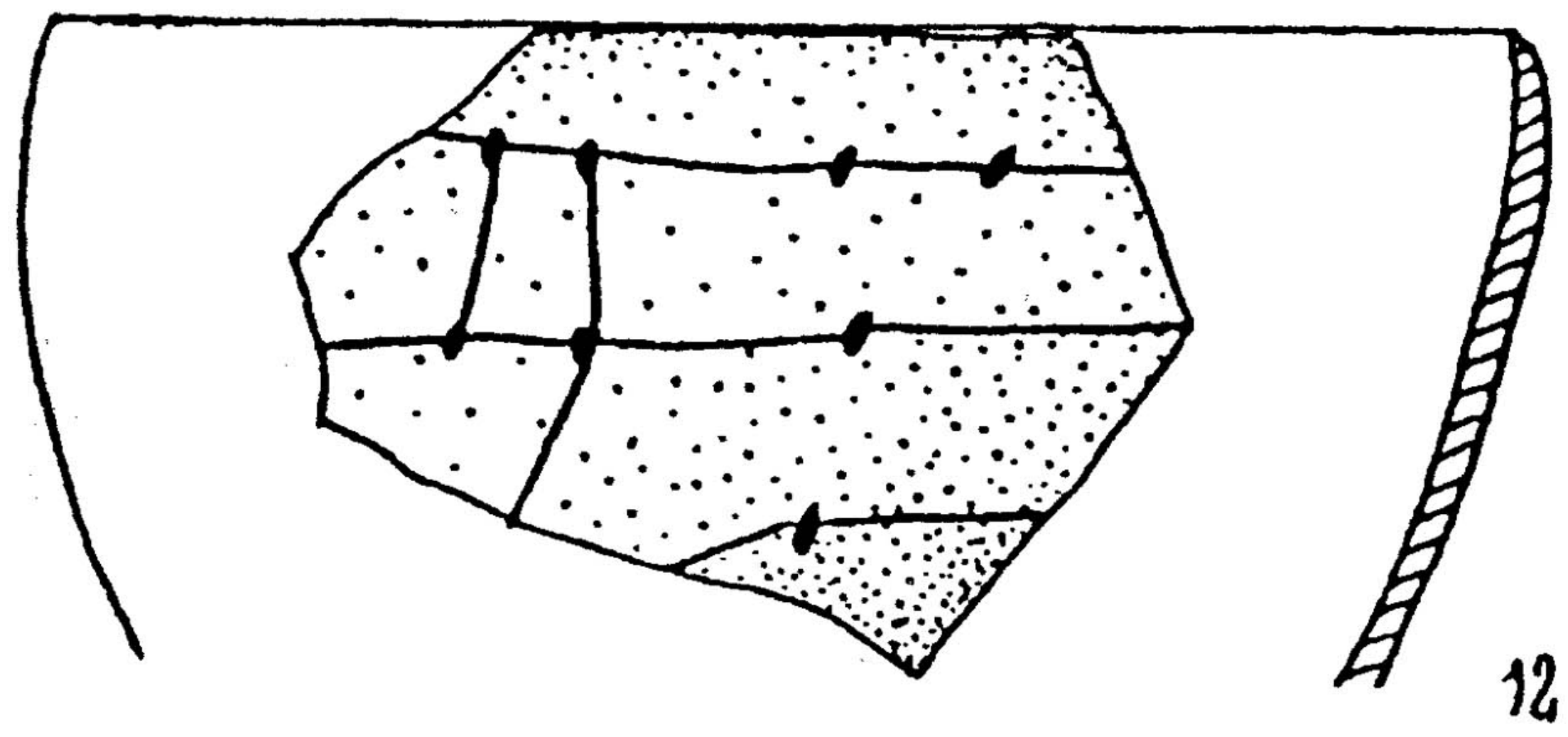
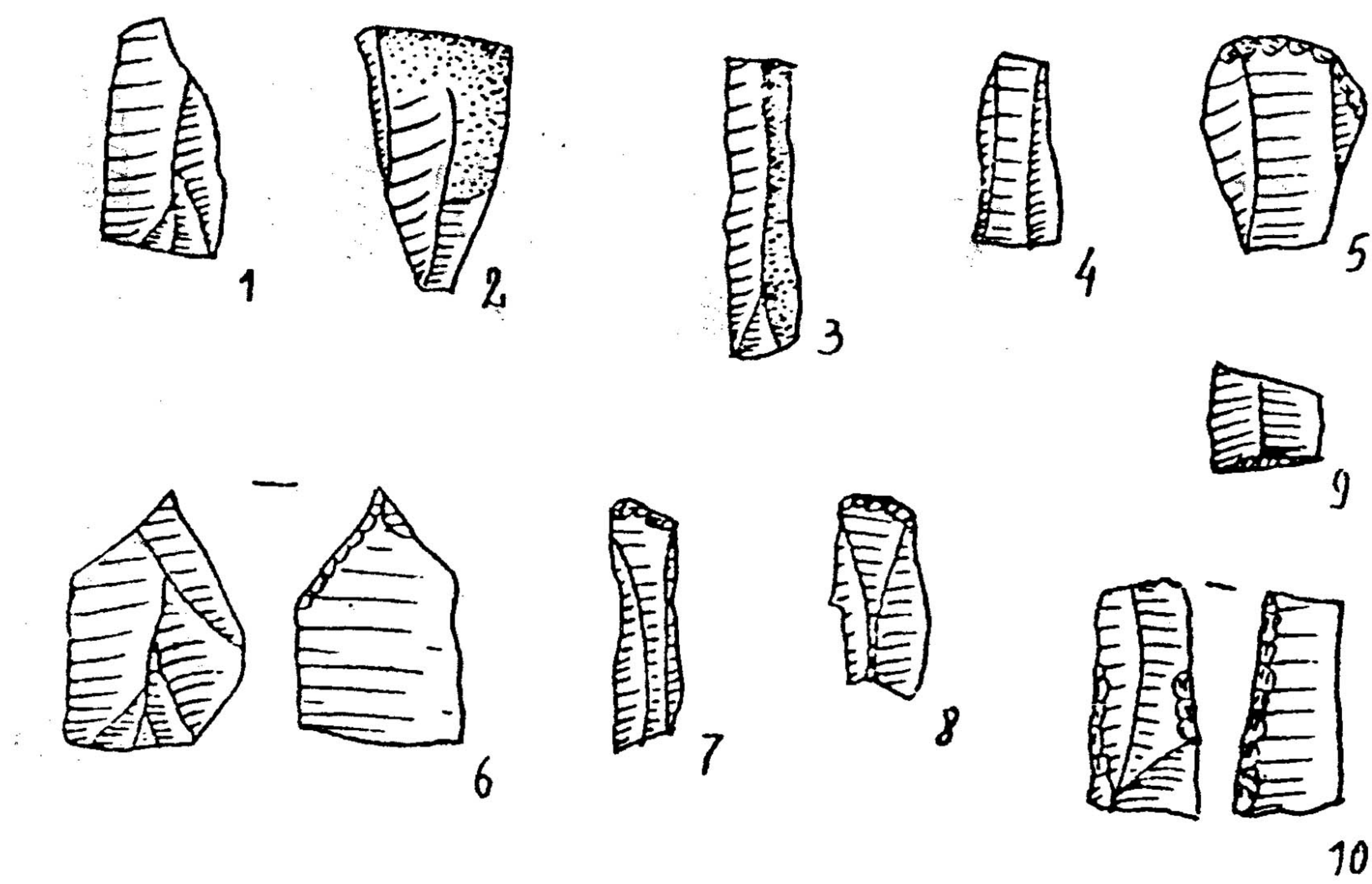

Рис. 6. с. Тадані. Крем'яні вироби та глиняний посуд з ями 3.

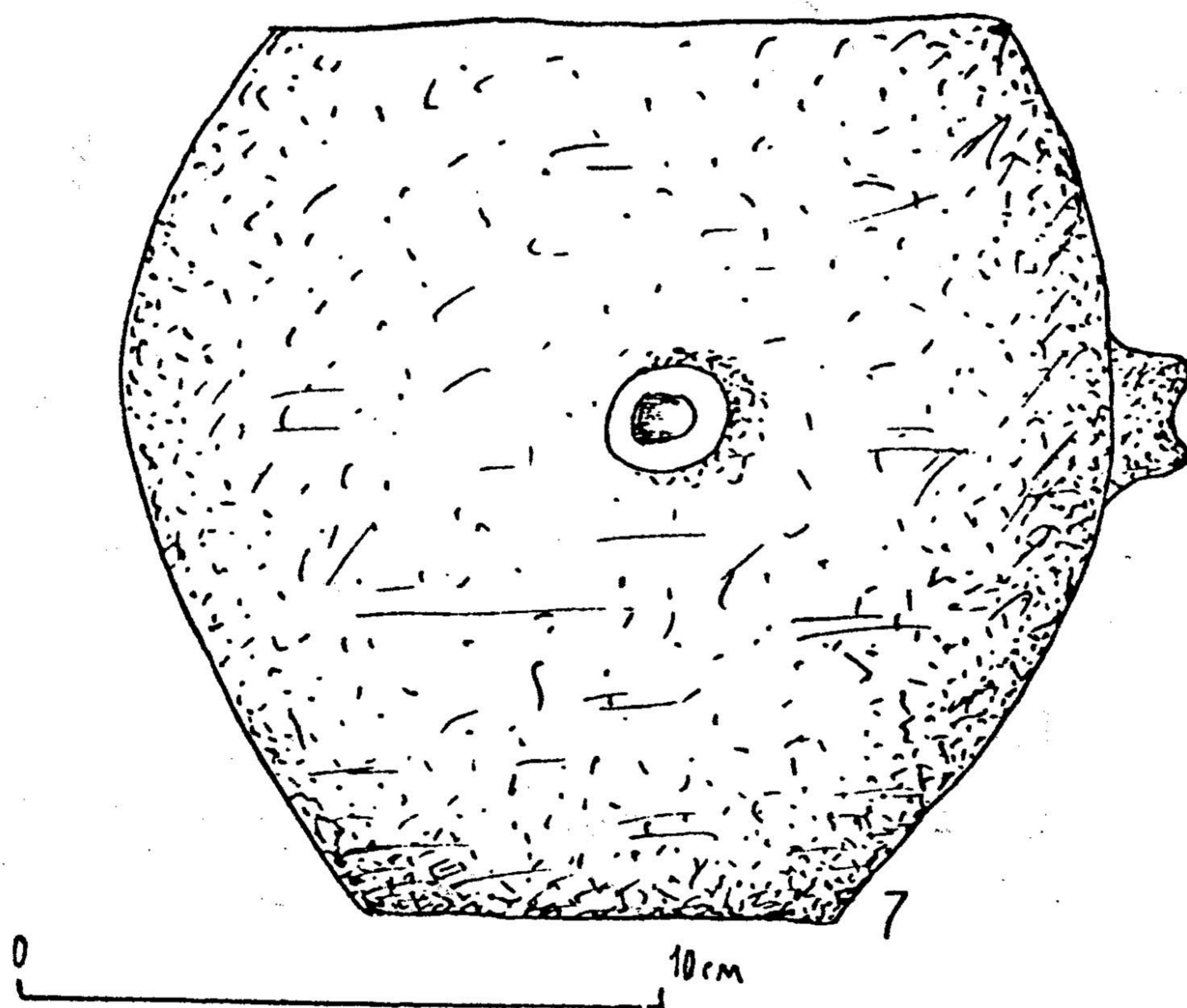
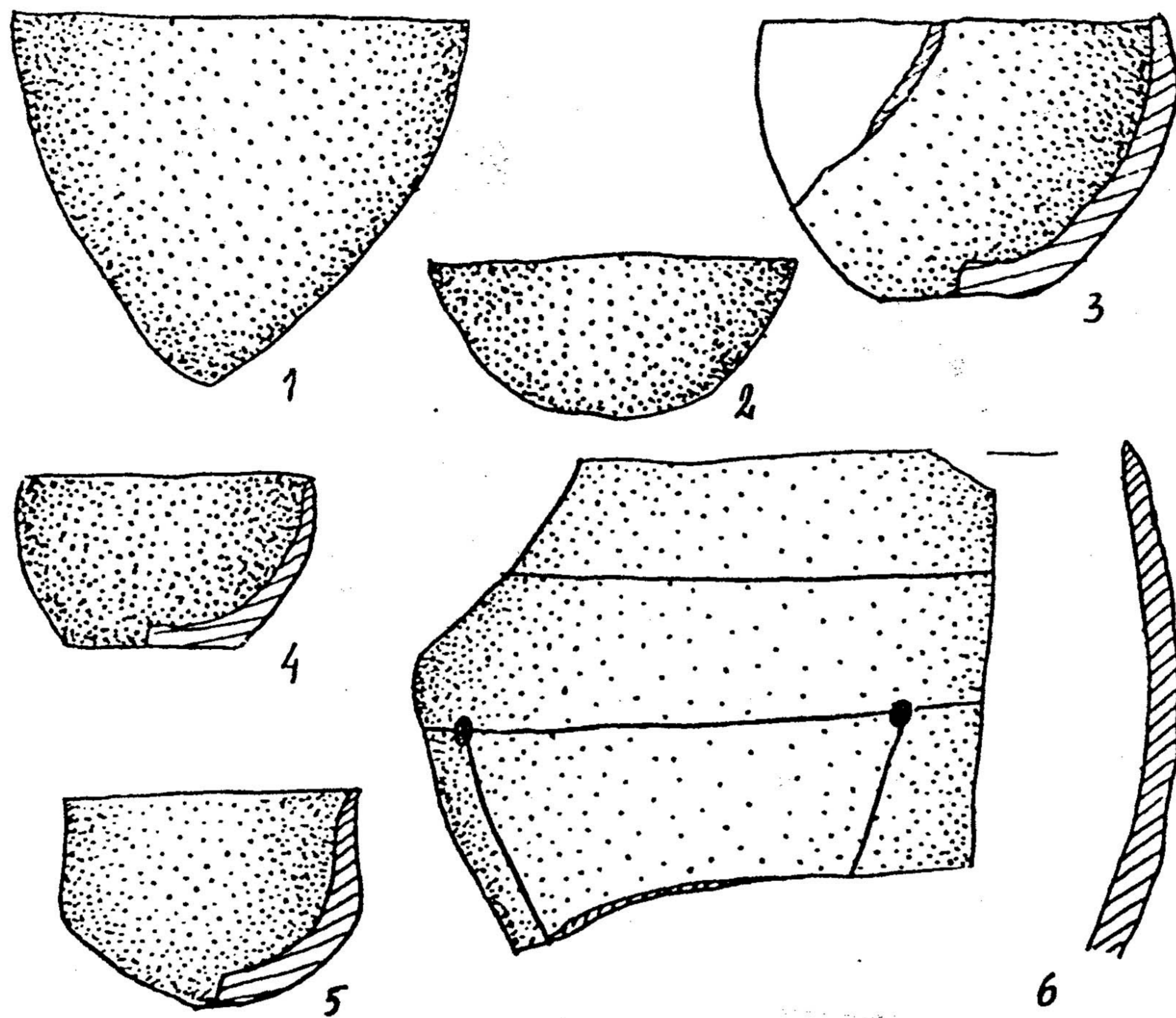

Рис. 7. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 4.

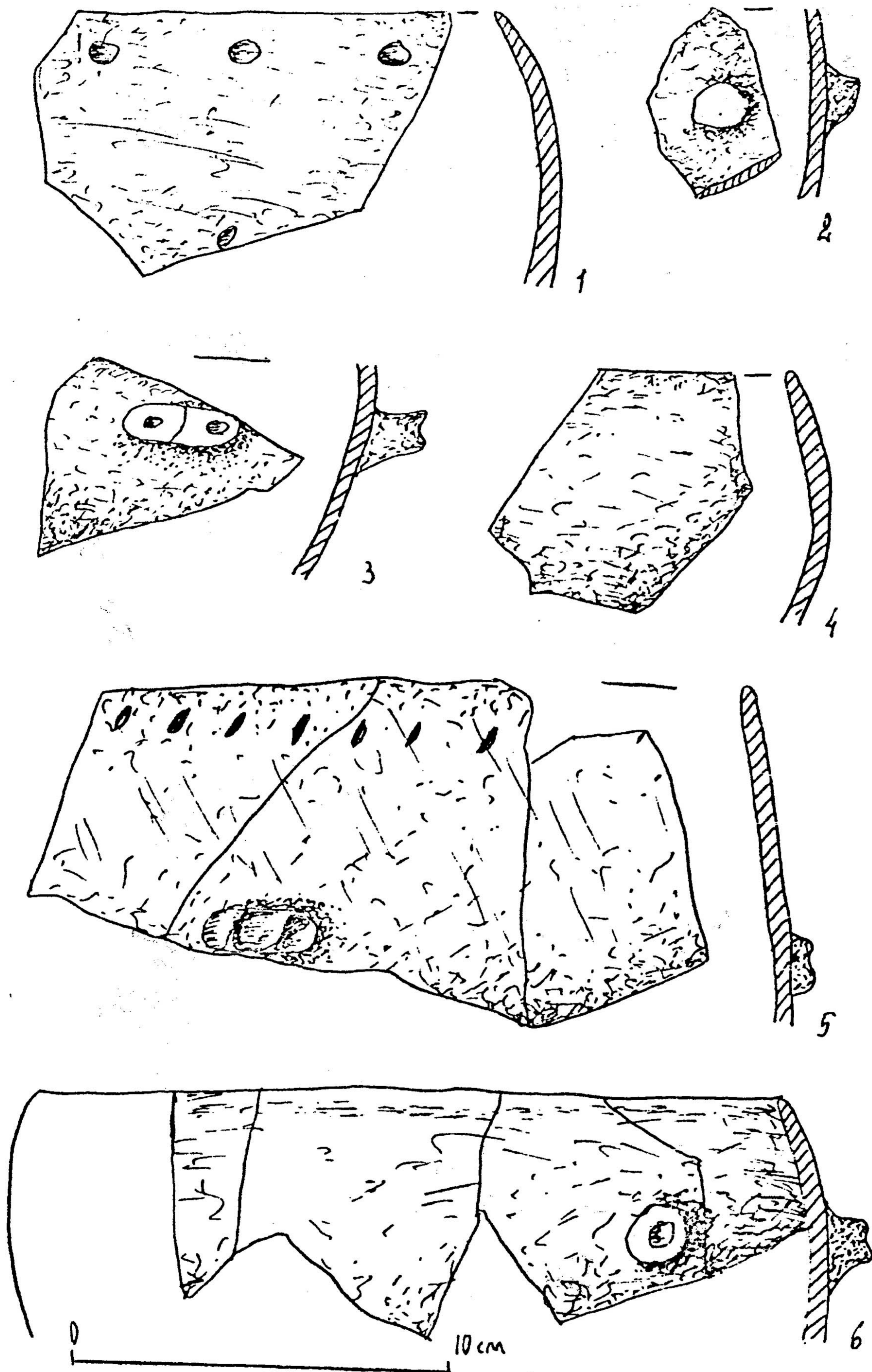

Рис. 8. с. Тадані. Глиняний посуд з ям 5 і 6.

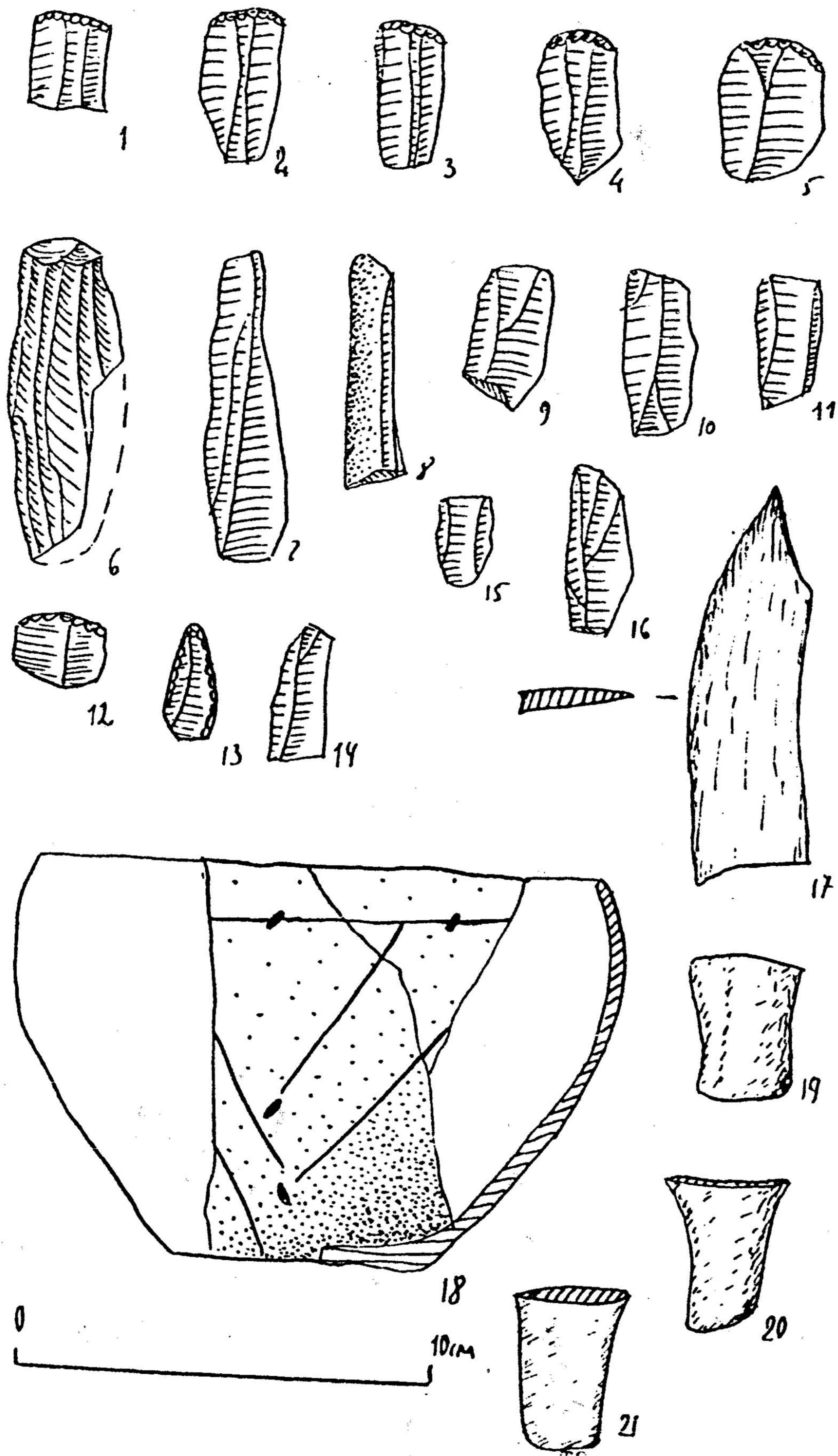

Рис. 9. с. Тадані. Крем'яні, кістяні та глиняні вироби з ям 5 і 6.

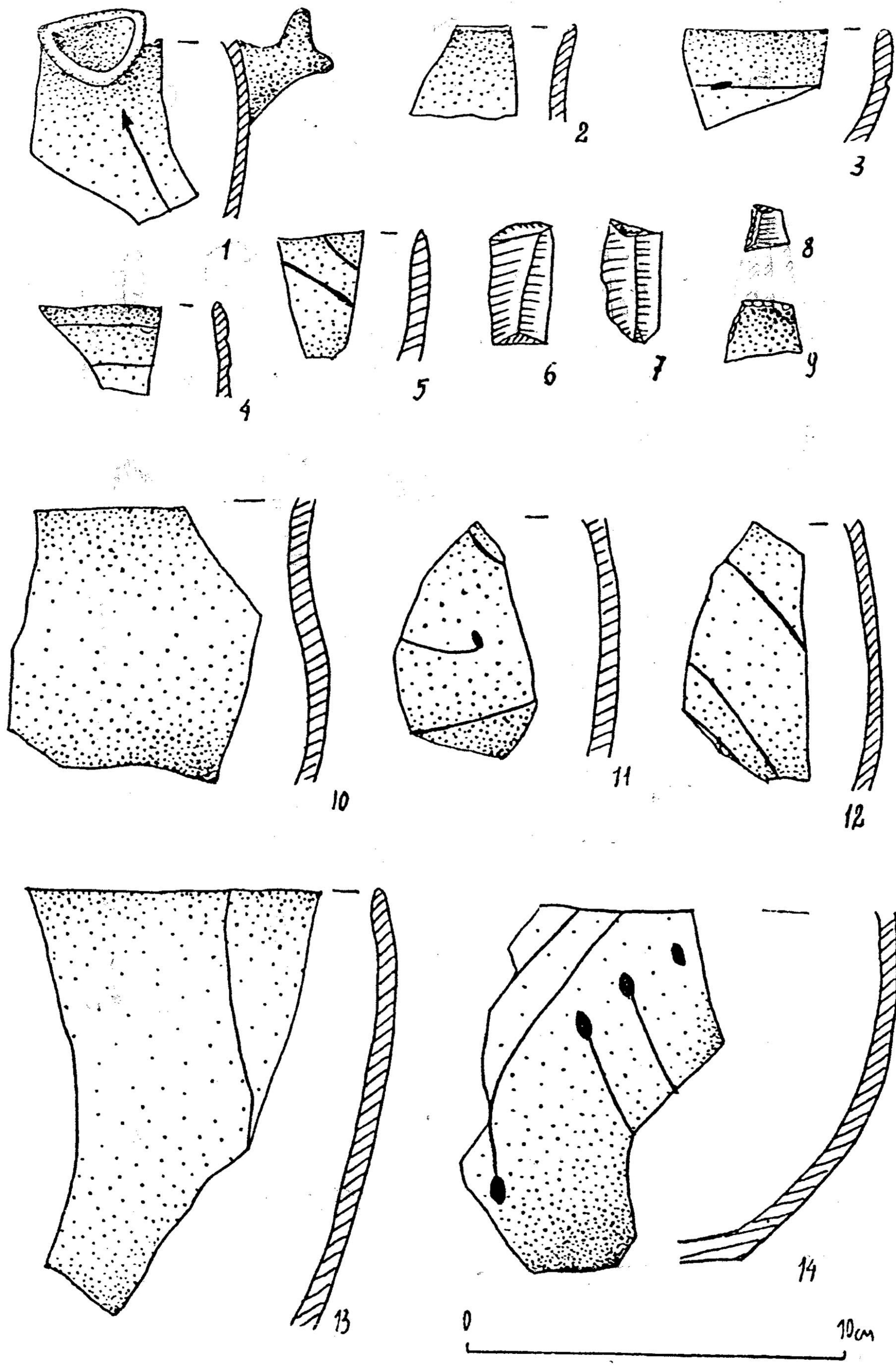

Рис. 10. с. Тадані. Глиняні вироби з ями б.

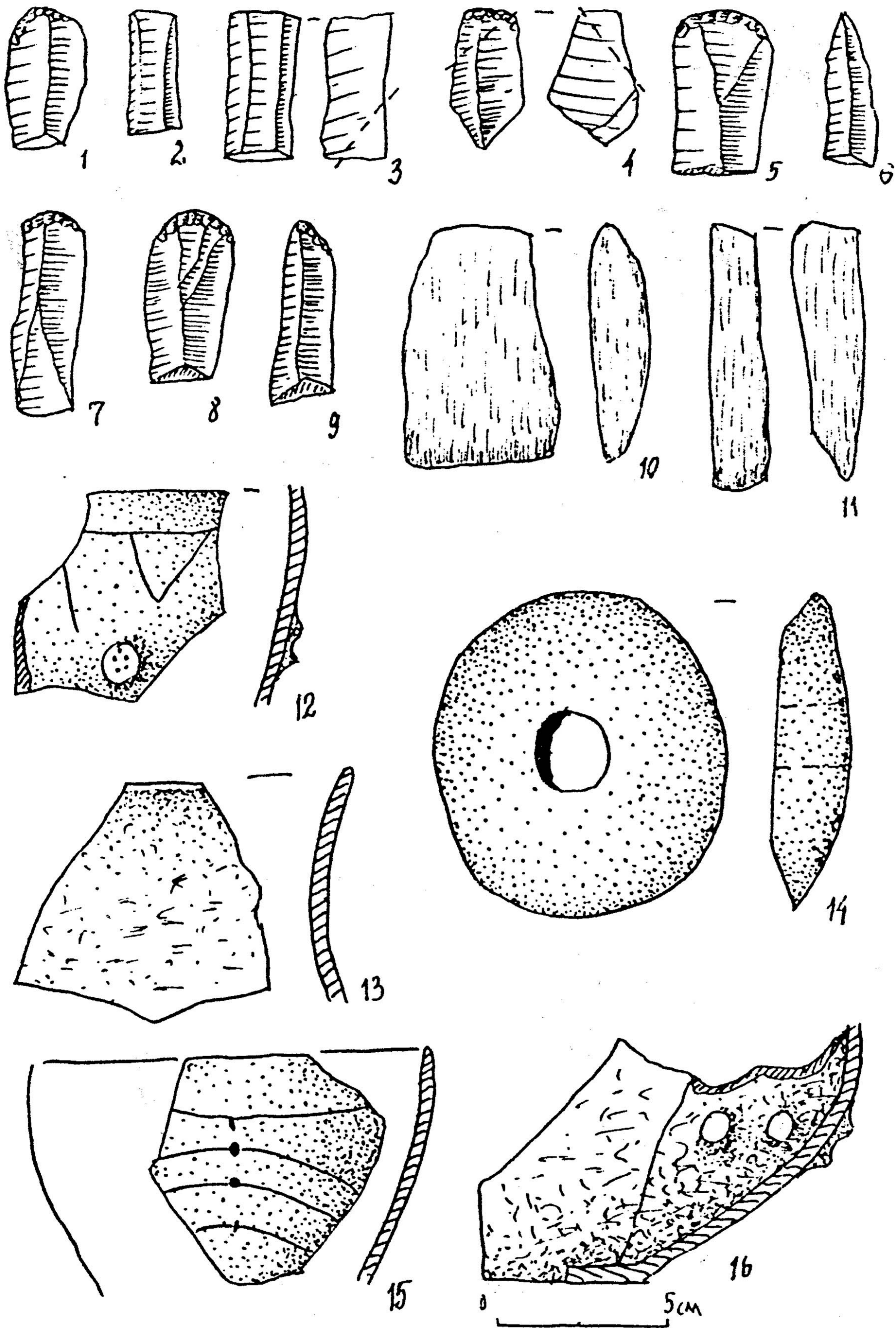

Рис. 11. с. Тадані. Крем'яні, кам'яні та глиняні вироби з ями 7.

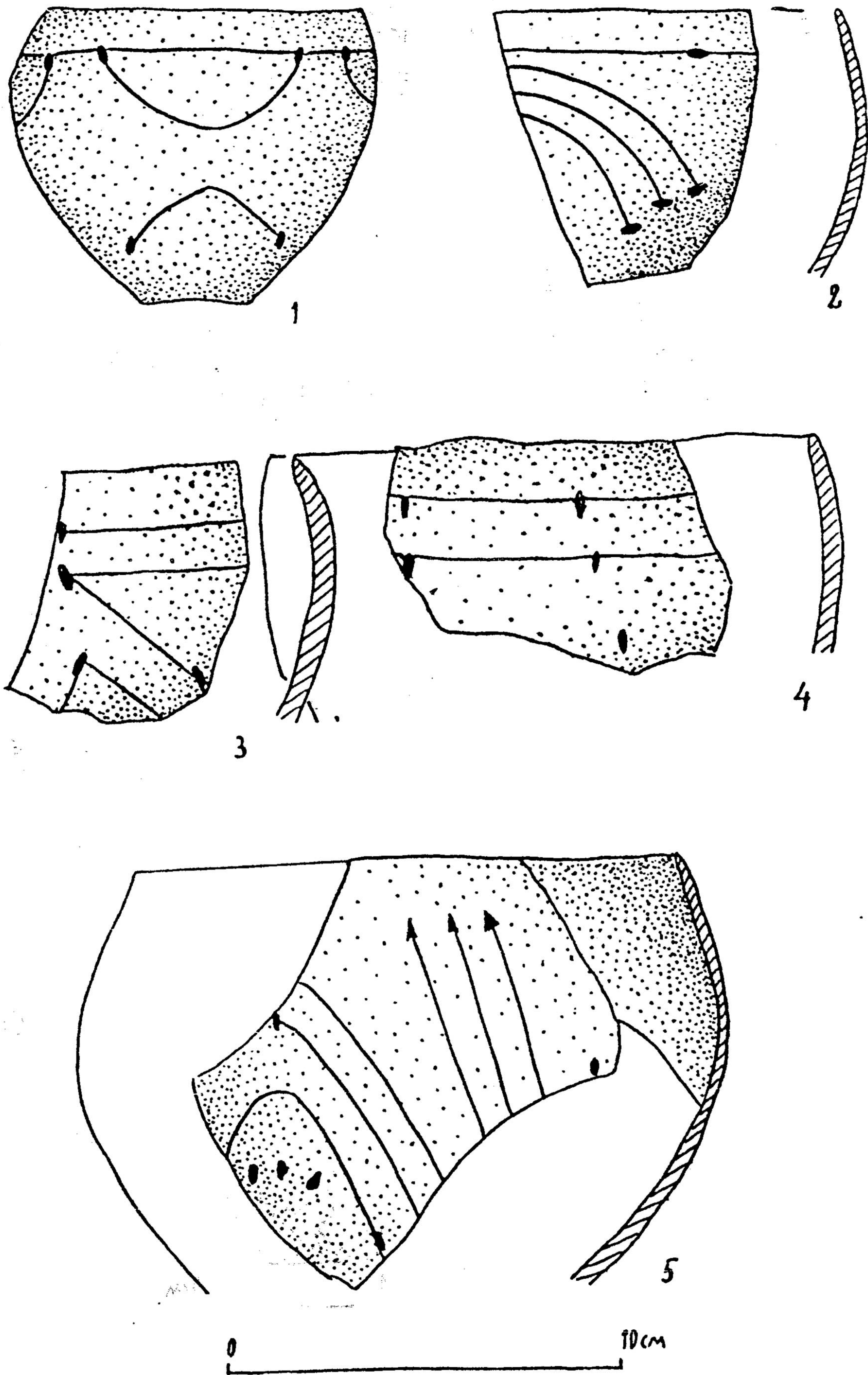

Рис. 12. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 8.

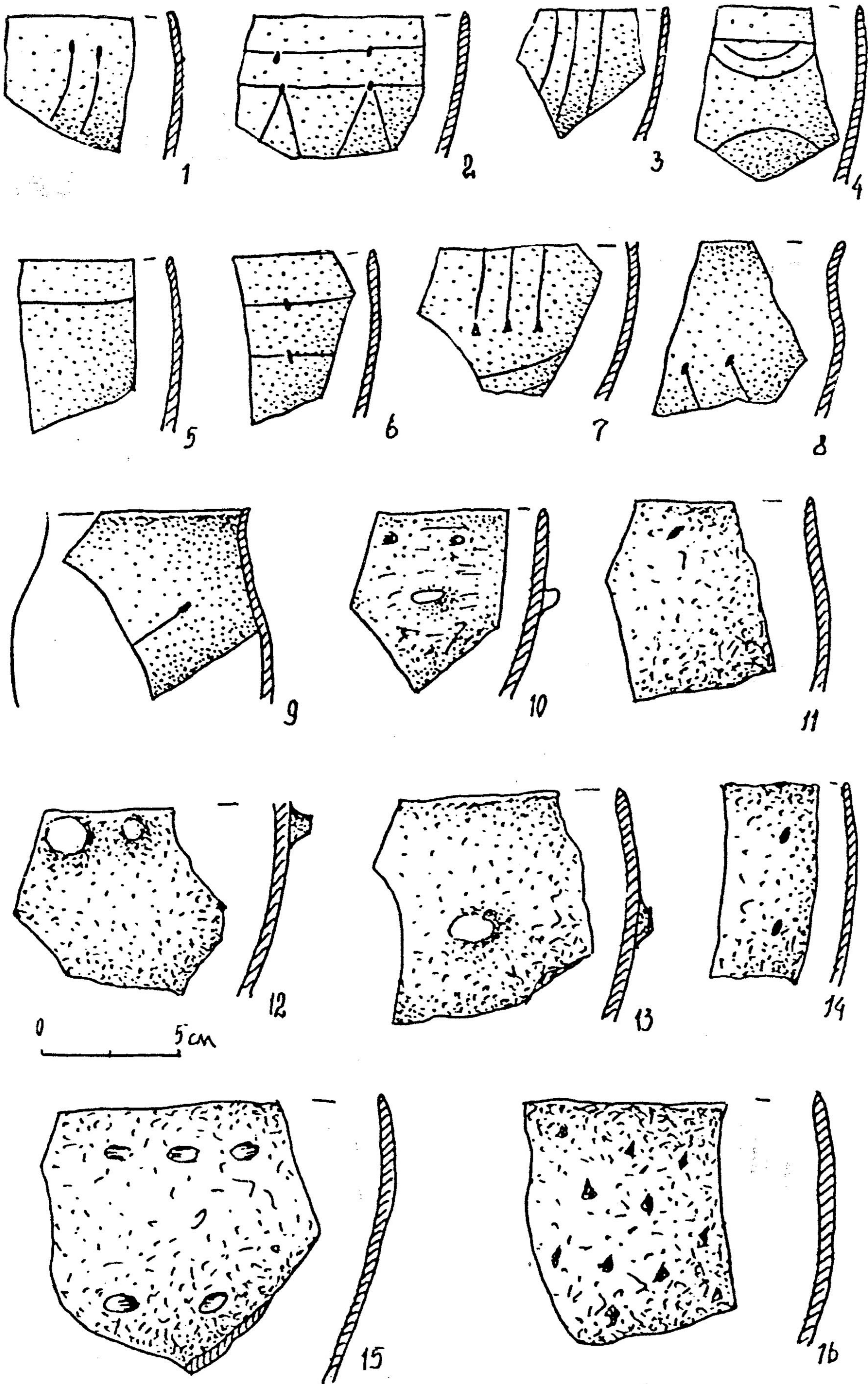

Рис. 13. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 9.

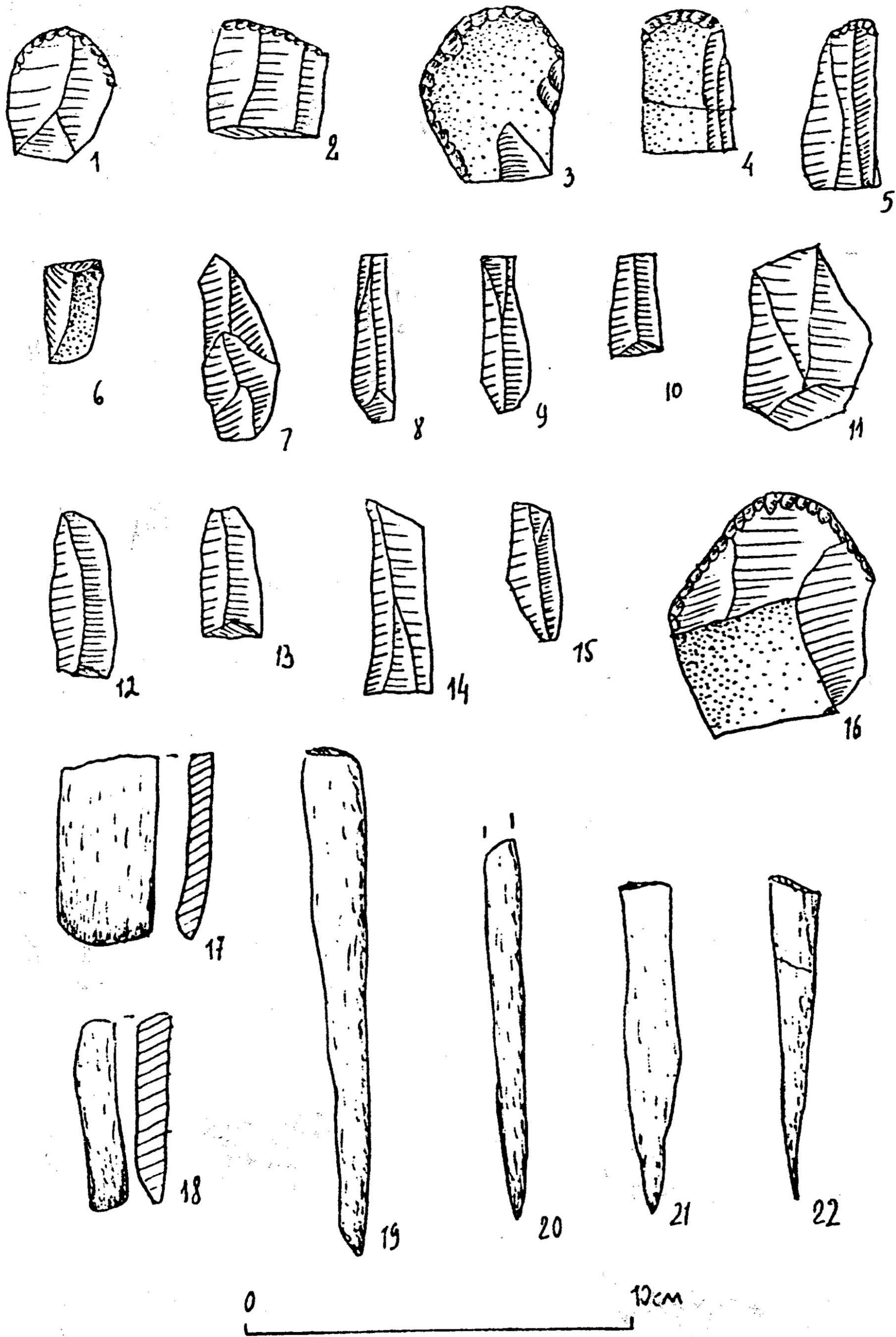

Рис. 14. с. Тадані. Крем'яні, кам'яні та кістяні вироби з ями 9.

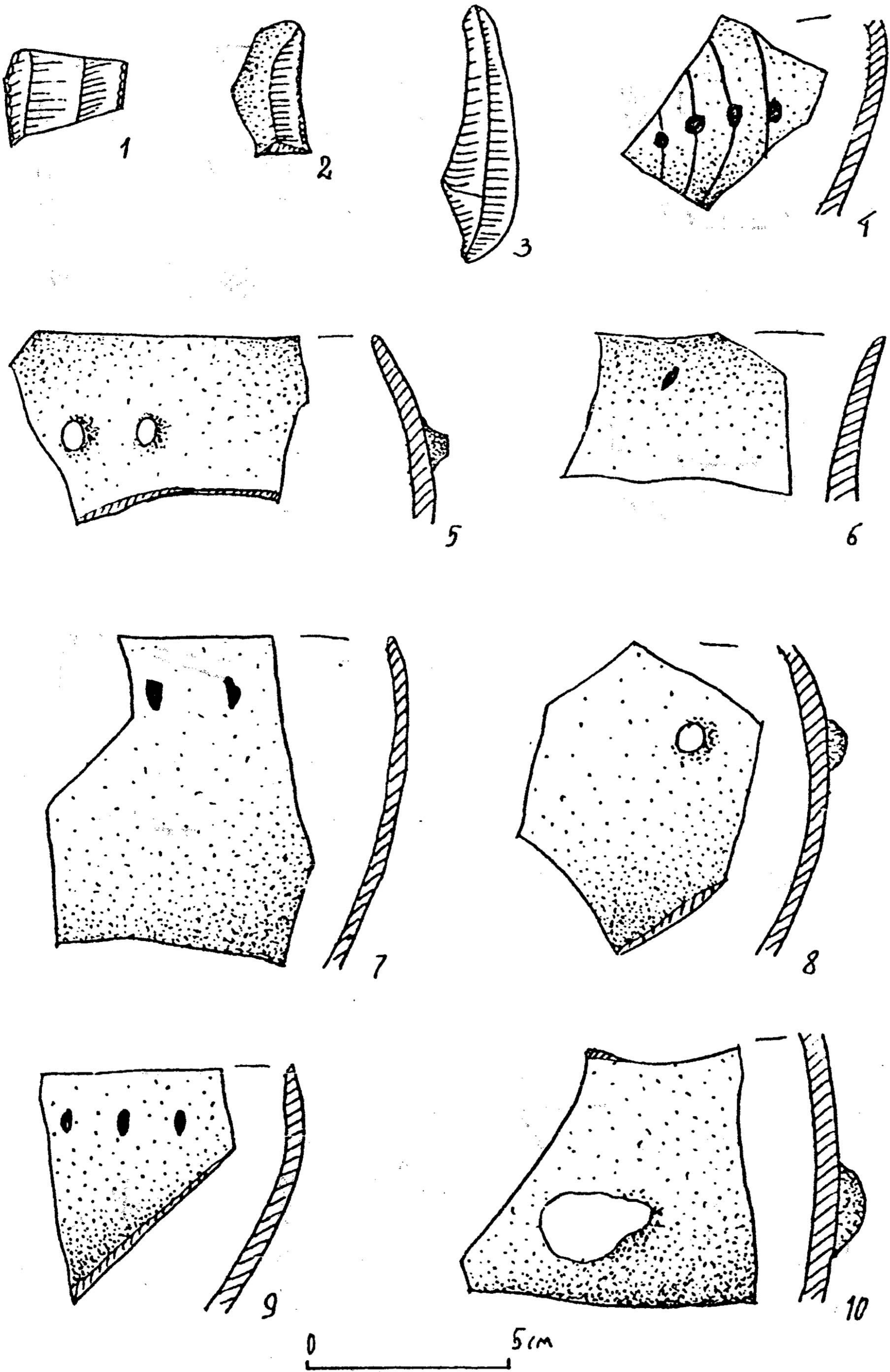

Рис. 15. с. Тадані. Крем'яні та глиняні вироби з ями 10.

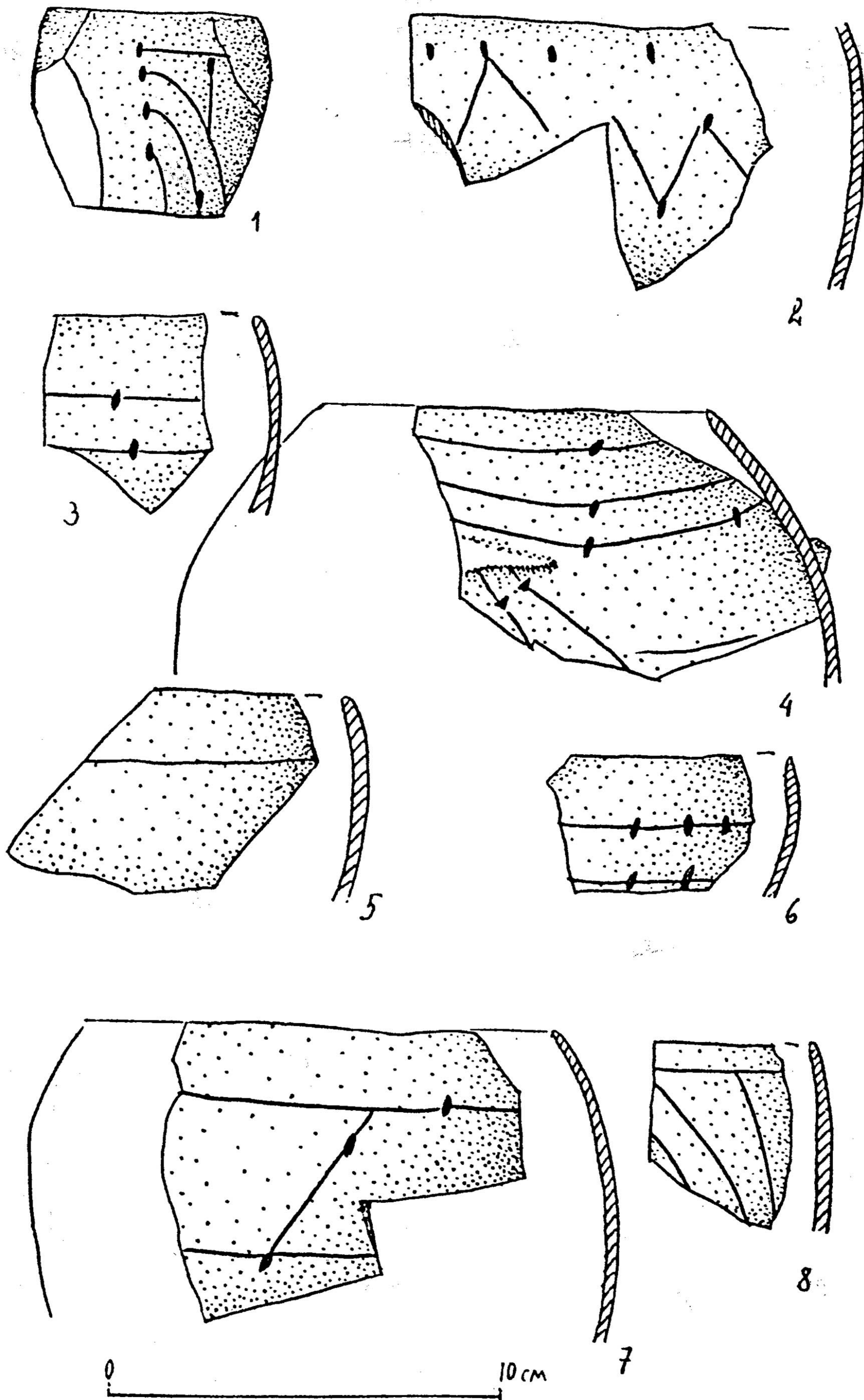

Рис. 16. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 11.

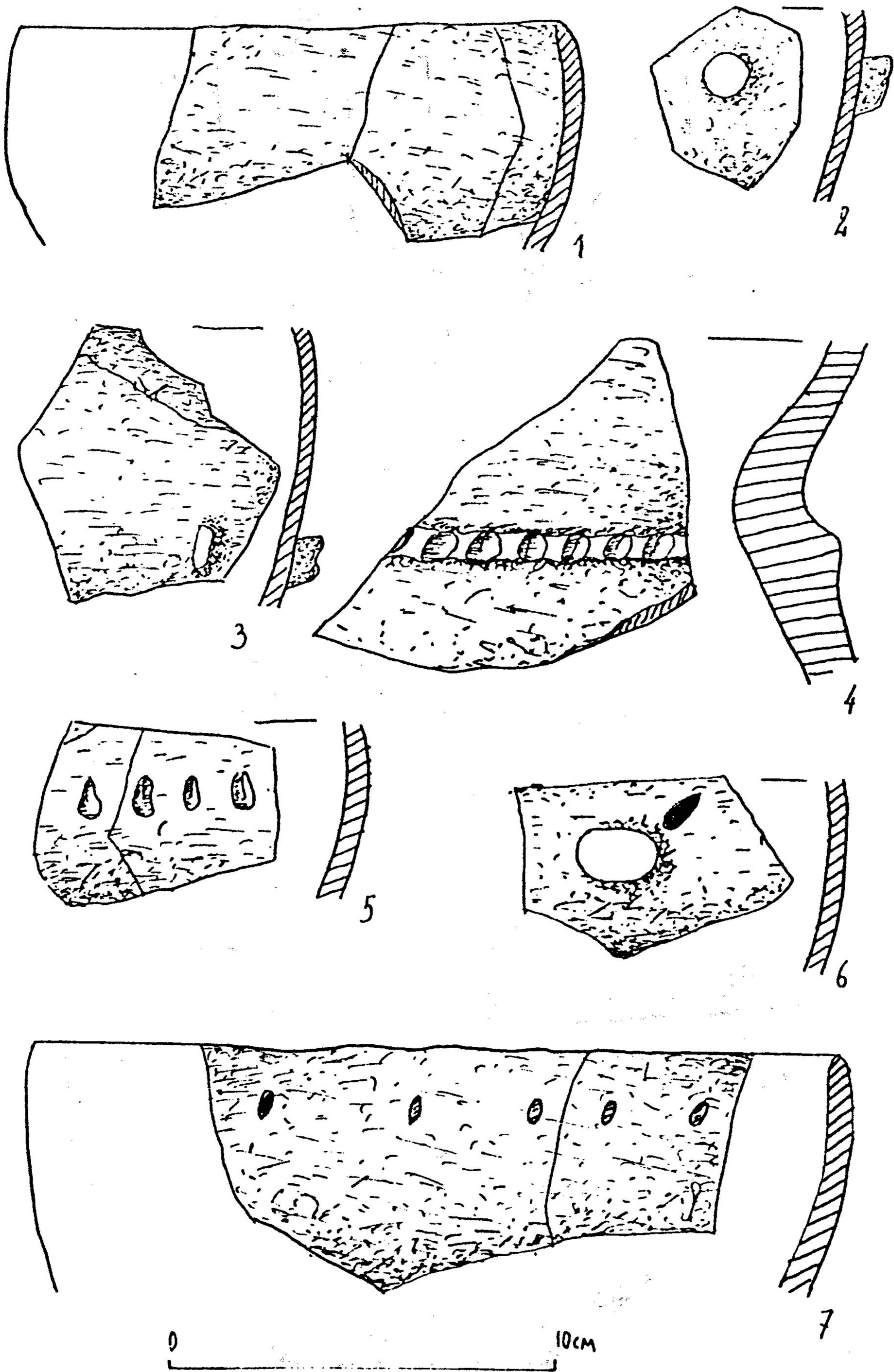
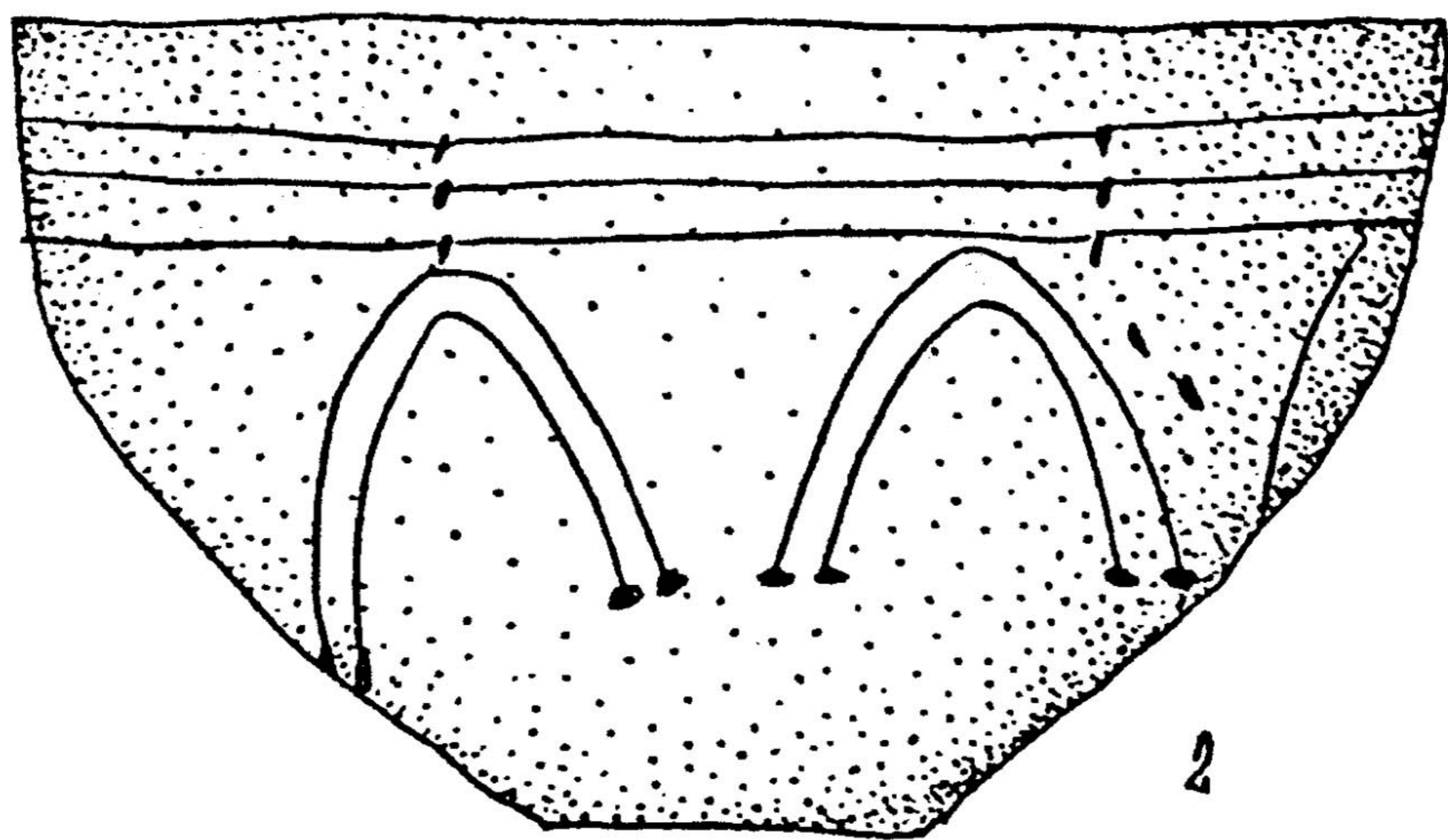
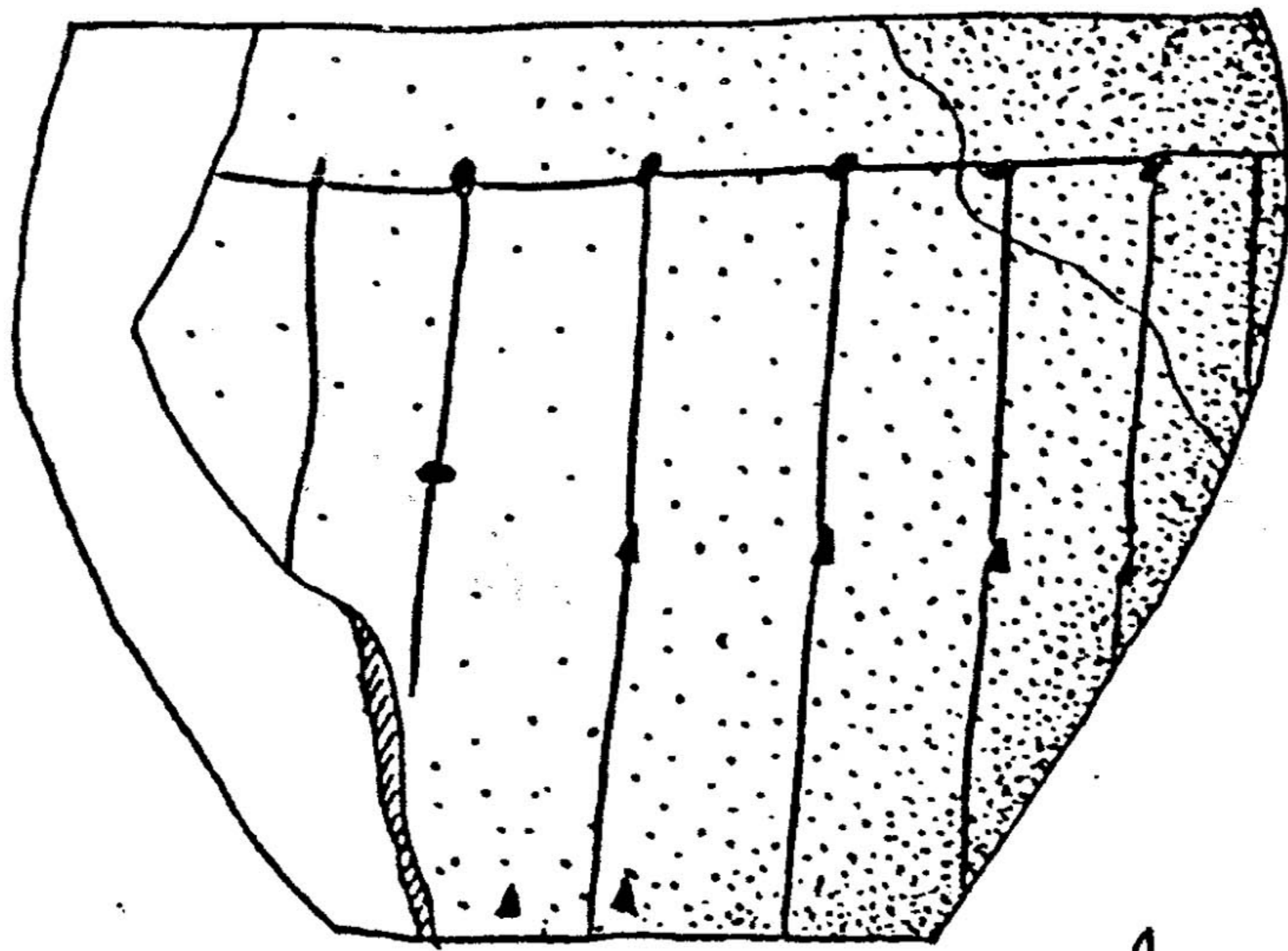

Рис. 17. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 11.

0 5 cm

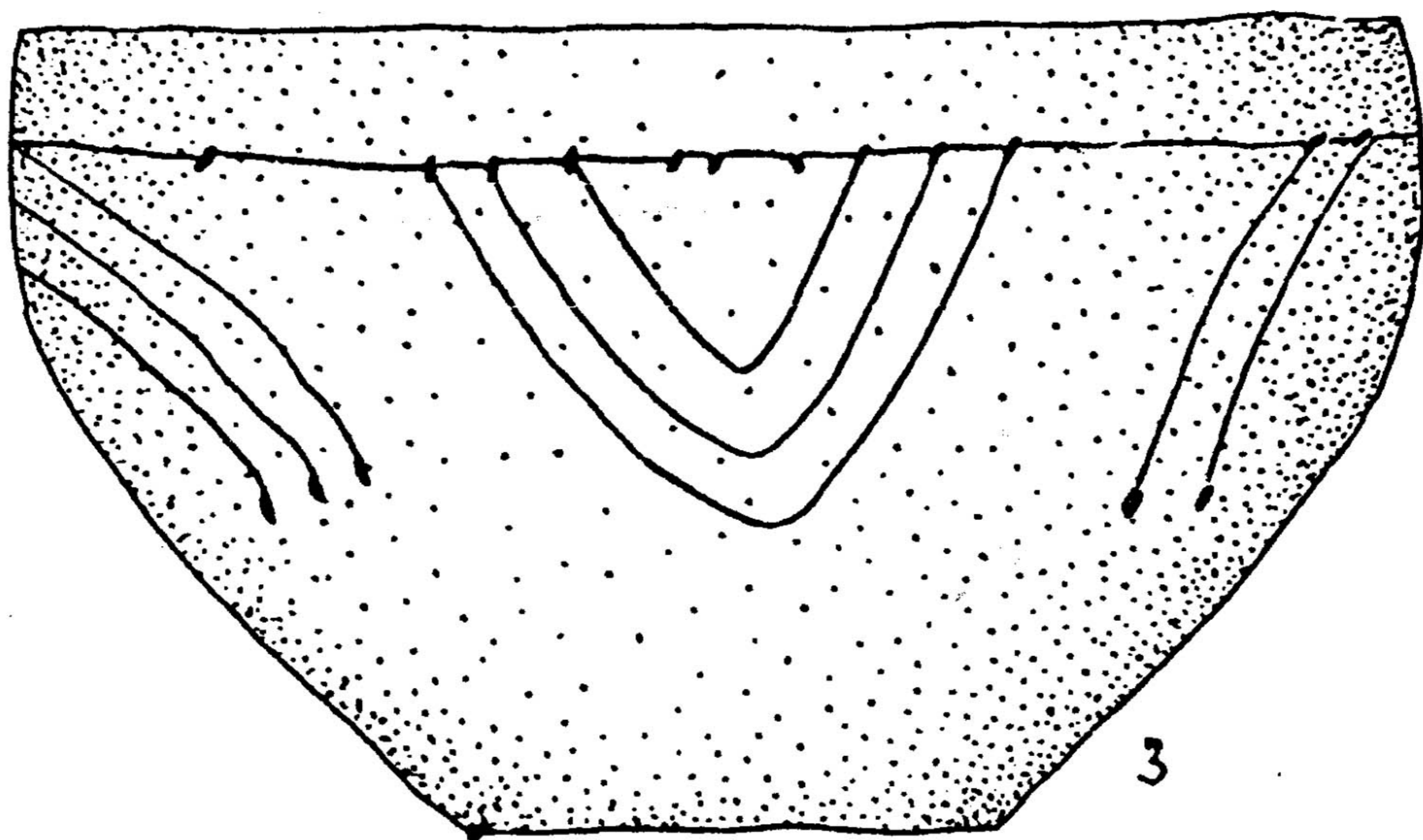

Рис. 18. с. Тадані. Глиняні посудини з ями 12.

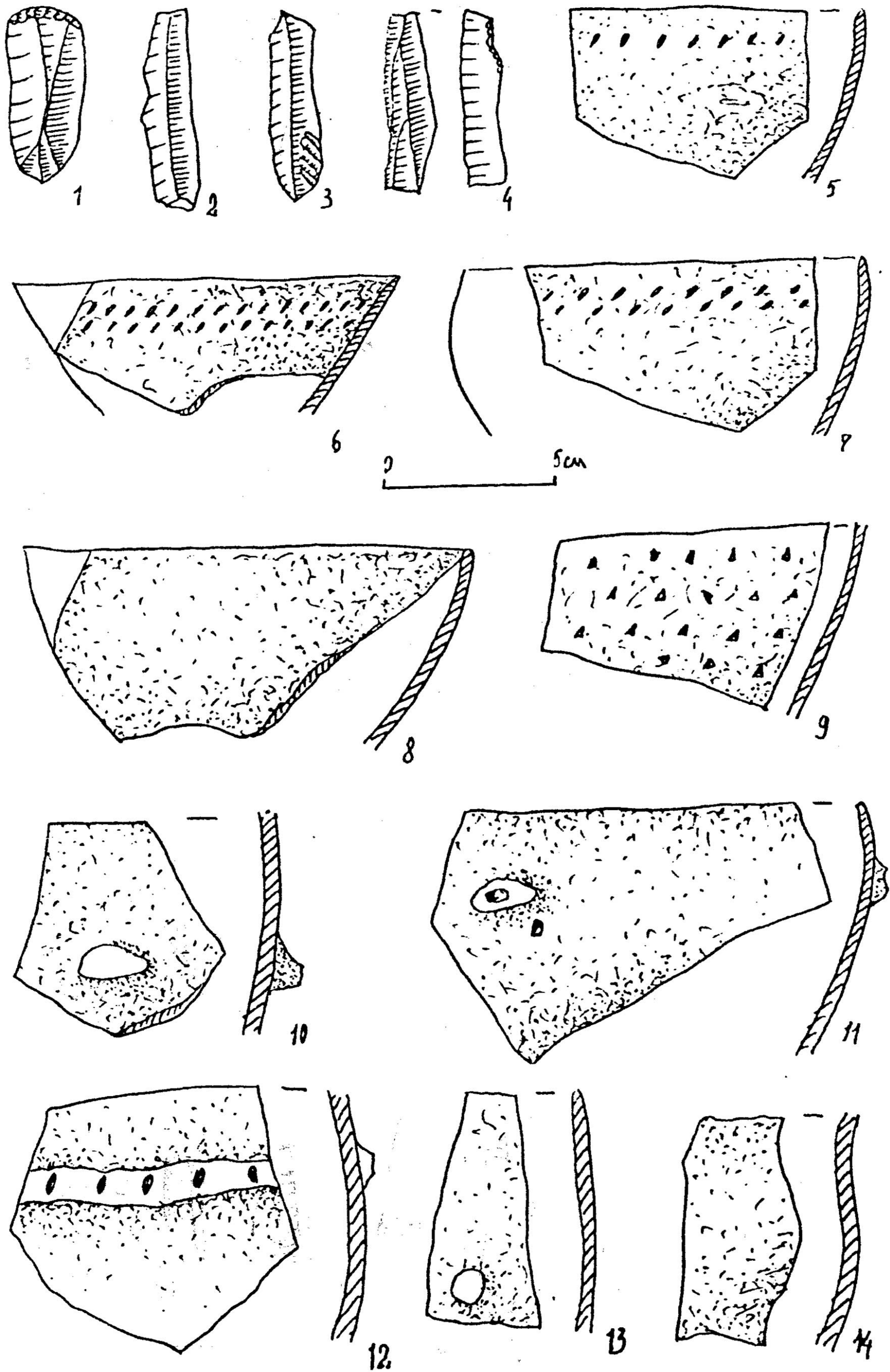

Рис. 19. с. Тадані. Глиняний посуд з ями 12.

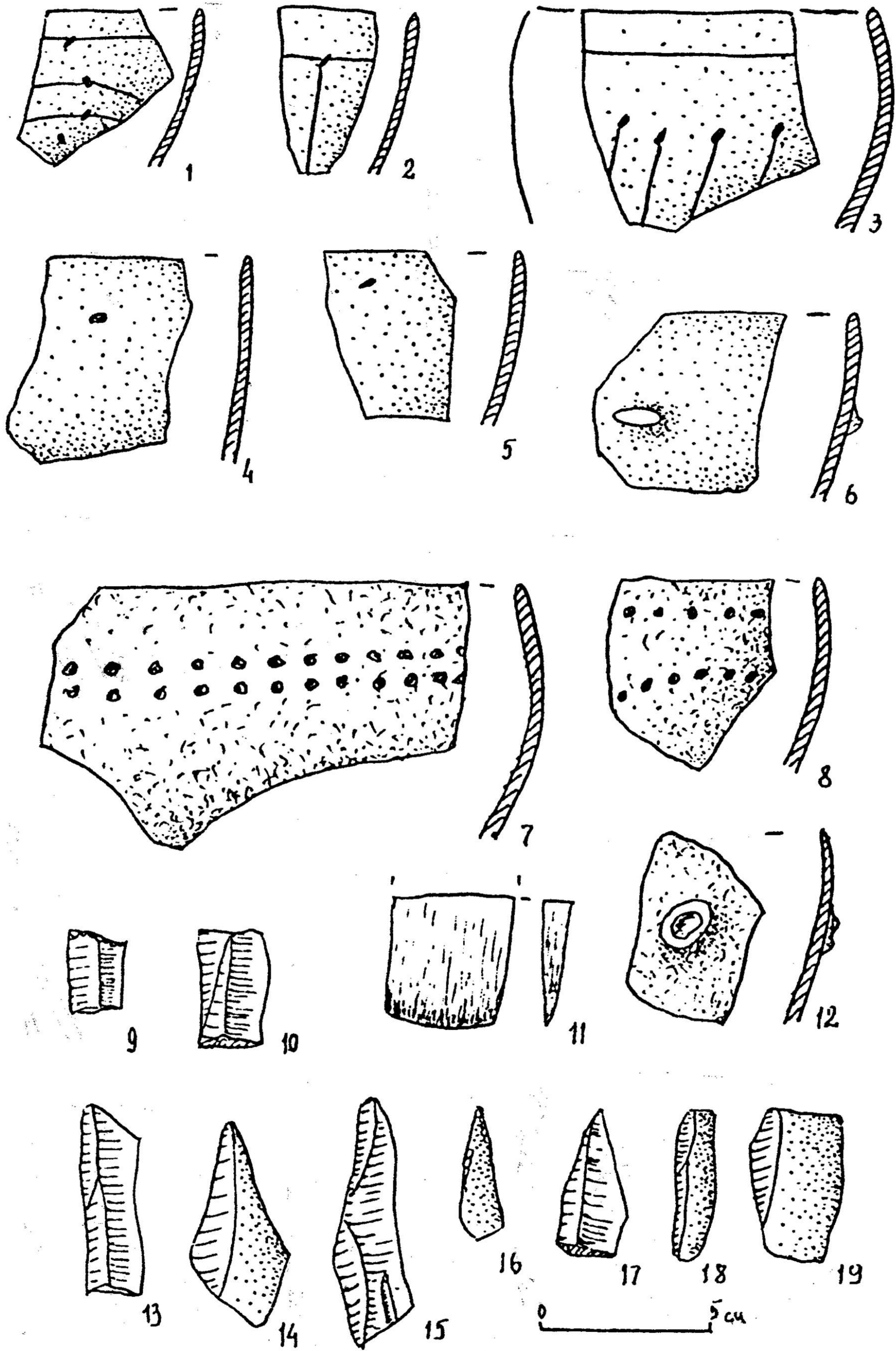

Рис. 20. с. Тадані. Крем'яні, кам'яні та глиняні вироби з ями 15.